

BIOGRAFI Arne Bang

... det var vort Maal at faa Stentøjet ned i en Pris, saa det ikke bliver for Samlere alene, men saadan, at det store Publikum kan faa fat i det. Der er en Mængde Mennesker, der baade har Lyst til og Forstand paa, hvad der passer i deres Hjem, men de har ikke Raad. Det er morsomt at sidde og lave de smaa, eksklusive Ting; men det er det andet, vi skal have frem."

Arne Bang i avisudklip dateret den 29. november 1932

Forord. Velkommen til den fyldige biografi om billedhugger og keramisk formgiver Arne Bang (1901-1983). Her er for første gang samlet et stort materiale, der illustrerer hans alsidige virke som billedhugger, formgiver af stentøj, sølv og tin samt diverse grafiske opgaver såsom frimærketegner og meget andet. Alle fundne oplysninger er samlet i denne kronologiske opstilling. Baggrundsmaterialet er ret forskelligartet, og det medfører en vis ujævnhed i dokumentationen. Eksempelvis er der i *Arkiv for dansk design* på Designmuseum Danmark bevaret en fin samling skitser fra sølvsmed A. Michelsens arkiv. Mange er dateret og giver i en detaljeret indskrivning her i biografien et indtryk af den årrække, hvor Bang var optaget af sølvets muligheder. Ligeledes er medtaget skitser og andet materiale fra efterkommere. Ved at være oprettet på internettet er denne biografi – modsat den trykte bog – åben, og kan vokse videre efterhånden som andre oplysninger kommer til. Vejen Kunstmuseum hører gerne fra gæster og læsere med uddybende viden om Arne Bang og hans værker.

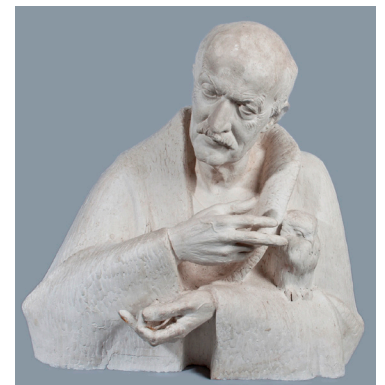
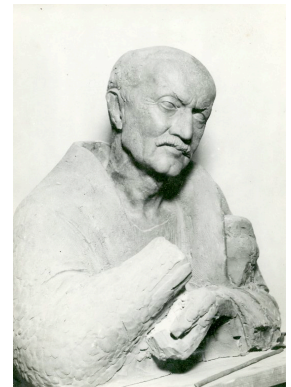
1901, født den 29. oktober på Frederiksberg. Hans forældre var Bertha Schou og maleren Chr. Bang, kaldet Nonno (1868-1950). Arne var en af tre søskende. Den ældste var søsteren Edel, der blev balletdanser og var gift Wagner (1898-1978) dernæst fulgte den to år ældre bror Jacob E. Bang (1899-1965) og slutteligt lillebror, Arne. Arne Bangs portrætbuste af faderen tiltrak sig i 1945 opmærksomhed på Charlottenborgs Efterårsudstilling. Fra efterkommere har det været muligt at låne gipsportrættet til udstillingen. Med gestikulerende hænder er faderen forevigtet med hovedet let på skrå, lyttende. I hulningen ved hans venstre arm sidder en fugl – en visdommens ugle. Malerens kåbe og fuglens fjerdragt er modelleret som en vibrerende overflade af små "totter" ler – meget anderledes end de enkle flader, som præger Bangs senere skulpturer og relieffer.

1917-19 var Arne Bang - som også broderen Jacob E. Bang - i lære hos billedhuggeren Niels Hansen. Fra familien er til udstillingen indlånt forskellige tidlige træskærerarbejder – en æske med en springende hjort udskåret på låget, en forgyldt, ornamenteret spejlramme og et delvist forgyldt håndspejl. Hans sans for materialer og deres muligheder ses på to sjove måder:

- 1) En elegant slynget metalspån har han sent i livetophøjet på en fin, svungen sokkel, der viser sig at være en gl. trådspole af træ!
- 2) Af et spinkelt stykke metal har han skåret en ornamental fiskeform, som han har forsynet med prikker, der er banket igennem borede huller – måske den er blevet til sidst i 1920'erne da han var i berøring med Henning Wolfhagens værksted?

Arne Bang som ung malet af faderen, maleren Christian Bang (1868-1950), privateje.

Der er bevaret et foto af Arne Bangs portrætbuste af faderen inden det blev helt færdigt. Det lader ane, at han er startet med et portræthoved, privateje.

Relief 1918. Dateret 19 og 18 i de to øverste hjørner er der fra Næstved Museum lånt et lille gipsrelief af en siddende, fløjtespillende yngling indrammet af en bundet krans. En samler har fundet samme motiv i keramik og bagpå mærket HAK. Kan det tænkes, at Bang allerede som ganske ung har været i berøring med Kählers værksted i Næstved, eller fik han langt senere i livet relieffet sat i produktion med afsæt i et gammelt studie – men i givet fald: Hvorfor fremstillede han det så ikke på eget værksted?

1920-25 og igen i **1928-29** gik Arne Bang på Kunstakademiet som elev hos den karismatiske billedhugger Ejnar Utzon-Franck. Bang var indskrevet: 1.-2. semester 1920-21 i Perspektivklassen, 1.-2. semester 1921-22 Billedhuggerskolen, 1.-2. semester 1922-23 Billedhuggerskolen, 2. semester 1924-25 Billedhuggerskolen.

En dekorativ frise. Med dateringen 1923 er bevaret tre små tegninger, der til sammen danner en dekorativ frise – måske tænkt som illustration til en af tidens tidsskrifter? Yderst til venstre ses en velnæret cigarrygende herre, der ligner en klassisk parodi på en grov, hjerteløs kapitalist. Bag ham viser sig allerede her Arne Bangs store interesse for riflede krukker - her i form af en urtepotte til et træ, der i den elegante streg afslører hans dekorative evner. Midt for er der karikaturens billede på de katolske præster, måske et italiensk optog, og yderst til højre ved et dekorativt cafébord sidder en cigaretrygende araber.

Gravsten. På Lynæs Kirkegård ved Hundested blev opstillet en grav/ mindesten over forfatteren Niels K. Kristensen (1859-1924). Den blev udført af Arne Bang, og der er i hans efterkommeres gemmer bevaret et par enkelte amatøroptagelser af den. Det er dog uvist, om Bang udførte stenen, mens han endnu var elev på Kunstakademiet, eller om den senere blev sat som et minde.

1925 debuterede Bang på Charlottenborgs Forårsudstilling med katalog nr. 555: "Portrætbuste. H 40 B 25 cm." I et 50-års interview fortalte Bang siden, at det første han udstillede var: "En Buste af gamle Redaktør Linck." På dette tidspunkt var Bangs adresse: Anker Heegaardsgade 1B. **Paris.** Samme år var Bang med sin bror i Paris, hvor denne var konduktør på opførelsen af arkitekt Kay Fiskers markante danske pavillon på verdensudstillingen.

Med øgenavnet "Ping" fungerede Arne Bang som en slags assistent. En familieanekdote fortæller at han bl.a. løbende fik til opgave at skaffe el-pærer til PH-lysekronerne, hvor de sprang i et væk. Opholdet i Paris gav Arne Bang rig lejlighed til på første hånd at gøre sig bekendt med det ypperste indenfor den helt moderne europæiske dekorative kunst.

Wolfhagen. Måske har Bang allerede i Paris gjort bekendtskab med den jævnaldrende Henning Wolfhagen, der ligeledes sugede til sig på den store udstilling. De havde beslægtede interesser og i alt fald én fælles bekendt i form af Ebbe Sadolin. Samme år grundlagde Wolfhagen sit metalværksted, hvortil Sadolin og siden også Bang tegnende forlæg – læs mere under 1928 og i den særskilte tekst om Henning Wolfhagen.

1926 grundlagde Arne Bang og Carl Halier deres fælles værksted - KSB, *Københavns Stentøjsbrænderi* - på Frederiksberg, Bredegade nr. 8. Det har været omkring det sted, hvor i dag Frederiksberg Rådhus står.

Den farvelagte tegning er dateret 1920 og måske lavet, da Bang startede på Kunstakademiet.

Den tredelte frise er dateret 1923. Det midterste felt kan udskiftes med et stykke, hvor Bang kun har tegnet to præster.

Til Lynæs Kirkegård udførte Bang gravsten for forfatteren Niels K. Kristensen, der døde i 1924.

KSB. Carl Halier var først og fremmest en fremragende drejer, og blev i 1913 hentet til Den kgl. Porcelainsfabriks nye stentøjsafdeling som Patrick Nordströms formmæssige medspiller og højre hånd. En del af deres fælles glasuren tog Halier med sig til KSB, hvor den kom både ham selv og Arne Bang til gode – fra denne vandrede den også videre til broderen Jacob E. Bangs stentøj fra Nymølle. I forhold til glasurene på Bangs videre produktion må man konstatere, at intet kommer af intet... men at meget kan udvikles på basis af et godt afsæt! Læs mere om Bang og Haliers værkstedsfællesskab i særskilt tekst her på hjemmesideafsnittet.

1927 præsenterede Arne Bang og Carl Halier i fællesskab på Charlottenborgs Forårsudstilling under dekorativ kunst katalog nummer 788: *Stentøj*. Præcis hvad det dækkede over vides ikke. For dem begge var det et uhyre produktivt år, der toppede med deres fælles udstilling hos Winkel & Magnussens Kunsthandel.

Dreje og modellere. På udstillingen på Vejen Kunstmuseum vises en del værker fra dette værkstedsfællesskabs første år – værker signeret hver for sig og i fællesskab. Karakteristiske er fx de mindre lågkrukker, hvor det er lykkedes at samle tre varianter med den langlokkede sidende pige på låget. Der kan næppe være tvivl om, at krukke og låg er drejet af Halier, mens det er Arne Bang, der har modelleret figurerne. Dennes afsæt var billedhuggerfagets modellering mens han overlod drejearbejdet til andre, og siden blev det sønnen Jacob, der stod for det direkte samspil med drejeskiven.

Tycho Brahe-krukken. Et højdepunkt er den over 70 cm høje Tycho Brahe-lågkrukke. Den er dateret 1927 og forsynet med begge deres sammenslyngede monogrammer. I en omtale på side 87 i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri* 1932 fremgår det, at den står på Københavns Universitets Observatorium – det, der ligger på højen i Botanisk Have. I dag rangerer det under Niels Bohr Institutet, hvorfra den store krukke er udlånt. På låget ses en knælende Tycho Brahe med blikket vendt udad og let opad. Han er modelleret på den stramme grundplan af sit astronomiske observatorium på Hven, Stjerneborg. Ved sin side har han bl.a. en sfære og andet teknisk udstyr. Bag ham anes en putto med en sekstant. På forsiden af den mægtige 6-kantede krukke er der for oven modelleret et bånd, hvorpå står malet ordene: NON HABERI SED ESSE – Tycho Brahes valgsprog: ikke synes/kaldes, men være. Ordene stod som en indskrift i Biblioteket i hans hjem på Hven, Uranienborg. Motiverne på krukken er stjernetegnene, som Bang siden vendte tilbage til i sin keramiske udsmykning til aulaen på Holmegårdsskolen i Fensmark – se mere under 1962. På krukken er de modelleret i ganske højt relief og mellem dem er strøet en let antydning af himlens mange stjerner. Særlig personlig er skildringen af fiskens tegn. I stedet for fx en karakteristisk flot svungen laks, har han valgt at sammenflette en fladfisk og en ål – et meget nordisk fiskens tegn!

Begeistret skrev Kaj Borchsenius om den i en artikel i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri* i 1932 (side 86) som en del af Arne Bangs genembrud: "Blandt de unge Kunstnere, der særligt har kastet sig over Keramikken, indtager Billedhuggeren Arne Bang en smuk Plads. Alerede med sit første store Arbejde: Tycho Brahe-Vasen til Obser-

Hos Arne Bangs efterkommer er bevaret fire fotos, der må være fra Carl Haliers og Arne Bangs fælles værksted på Frederiksberg – her en samling drejede former, hvis enkle grundtanker også går videre i Bangs senere produktion.

Til udstillingen er samlet et udvalg af Carl Halier værker fra det fælles værksted. Figuren er mærket A.N. – måske har de brændt den for billedhuggeren Anker Nørregaard? Foto: Pernille Klemp.

Til udstillingen samles tre 1927-varianter af den drejede lågkrukke med den modellerede figur. Mon ikke Bang er mester for figuren, mens Halier har drejet grundformen. Foto: Pernille Klemp.

vatoriet vandt han en afgjort Sejr. Man var straks klar over, at her stod man over for et nyt keramisk Talent. Opgaven – hvor indbydende den end var – maa have været svær at gribe rigtig fat for en ung Kunstner, der naturlig var knyttet til sin Tids nøgterne Saglighed. Arne Bang var enten saa klog eller saa umiddelbar, at han følte, hvad det rigtige var i dette Tilfælde. Han blev ikke hængende i ungdommelige Doktriner om alt for programmæssig Stramhed, men gav sig Renæssancen i Vold og tolkede Stjernebilledernes eventyrlige Verden uden nogen Svimlen i sit eget keramiske Sprog. Vasen er baade dekorativ og festlig... Vasen er udført i Stentøj med en dejlig utramarinblaa Glasur, dyb og ulmende som selve Nathimlen i de stjerneklare Sommernætter.”

Værker optaget på KE. Samme år viste Arne Bang på *Kunstnernes Efterårsudstilling* i afdelingen for dekorativ kunst som katalog nummer 220: *Bonbonnière*. Det vil sige en lågkrukke – måske en af dem, der ses på de gamle fotos fra deres fællesproduktion. Samme år viste Carl Halier sammesteds som katalog nummer 231: *En Samling Stentøj. 4 Krukker og 1 Bonbonnière*. I kataloget anføres Arne Bangs adresse fortsat som den samme, der nævnes ved forårsudstillingen: Bredegade 8, Frederiksberg, hvilket var synonymt med deres fælles værksted.

1928 er det første år, hvorfra der er bevaret daterede tegninger, som Arne Bang har udført til guldsmid A. Michelsen. Det drejer sig om tegninger til emaljedekorationer til pudderdåser med motiv af en stiliseret julegren. De er dateret 1928-29. I det store tegningsmateriale, som man her på hjemmesiden kan bladre igennem, er der også en tegning til en dirigentklokke til en unavngiven forening. Den er dateret 192 - og et ulæseligt slutår. Skulle nogen kende klokken, hører Vejen Kunstmuseum gerne nærmere på tlf. 75360482 (10-12 på hverdage).

Jacob E. Bang til Holmegaards Glasværk. I 1928 blev Arne Bangs bror Jacob E. Bang fastansat på Holmegaards Glasværk efter i en tid at have været løst tilknyttet glasværket. Det følgende år knyttedes også Arne Bang til stedet. Jacob E. Bang var kunstnerisk leder frem til 1941.

Tegning til stentøjsvase. Der er fra Bangs hånd bevaret en 1928-dateret tegning af en vase med lille munding og en spiraløre-formet hank. I sin grundform svarer den til varenummer 8, der er gengivet på anden side i det udaterede katalog, der senest er fra 1932. Tegningen tyder på, at billedhuggeren allerede det år gjorde sig konkrete overvejelser om en stentøjsproduktion.

Charlottenborgs Forårsudstilling. Dér viste Arne Bang:

549. Pekingeser Hund.

550. Alkymist.

551. Bonbonnière med Havhest.

Alle tre står i kataloget samlet med oplysningen: *Københavns Stentøjsbrænderi (C. Halier & A. Bang)*. Samtidig viste Carl Halier som nr. 739-743 tre vaser, en krukke og en skål med fællesoplysningen: *Stentøj. Københavns Stentøjsbrænderi. C. Halier & A. Bang*. Desuden anføres Arne Bangs adresse fortsat som den samme som værkstedet, Bredegade 8F. Hos en privat samler dukkede statuetten af *Alkymisten* op. Han er modelleret siddende i en solid stol. På dens sider er i relief modelleret diverse symboler, der angiver hans virke – kolber, timeglas, kranie m.m.

På Bang-udstillingen i Vejen vises bl.a. den store Tycho Brahe lågkrukke, som Halier og Bang har dateret 1927. Til venstre for står Bang gipsskitse til et Saxo-Monument og figuren til højre udstillede han i 1928. Foto: Pernille Klemp.

Hos en efterkommer hænger en tegning, som Bangs far i 1920 udførte som et studie på Museo Civico i Verona – hovedet ligner påfaldende et forlæg til *Alkymisten*!

Henning Wolfhagens sølv- og tinsmedje. Af breve mellem Henning Wolfhagen og hans hustru fremgår det, at Bang i løbet af 1928 var tilknyttet hans tinværksted, som Bang bl.a. leverede tegninger til, men hvor han også udførte håndværksmæssige opgaver. I Designmuseum Danmarks samling indgår en konisk vase, der siges at være fra 1928 og er udført af de to kunstnere i forening. Tinformen er i relief tilføjet dekorative messing-elementer, der har form af søstjerner og bl.a. en fisk, der minder en del om den guldfisketegning, som han i 1929 leverede til A. Michelsen, som forlæg til en emaljedekoration på låget af en pudderdåse – og benyttede i relief på siden af kuglevase nr. 18 i sin stentøjsproduktion. Fiskens form går ret præcist igen i en omhyggelig ciselering på en drinksglasbakke fra Wolfhagens værksted – samme tegning, eller rettere nært beslægtede motiver, kunne altså bruges flere forskellige steder!

Afgang fra Kunstakademiet. Den ovre årsskiftet 1928-29 var Bang indskrevet på Kunstakademiet for at tage afgang som billedhugger. Den 4. maj 1929 præsenterede han sin afgangsopgave *En falden Krieger*, som han i 1932 fik en af de sjældne guldmedaljer for. I 1928 tildeles Bang et legat på 400 kr. fra Glashandler Johan Franz Ronges Fond. Et tilsvarende beløb fik han også fra Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse.

1929 blev Arne Bang knyttet til Holmegaard. Enkelte steder i nyere tid nævnes årstallet 1928 (nok snarere året, hvor Bang slog sig ned i Fensmark), mens flere andre steder underbygger 1929. Særligt troværdigt synes det, når Sigurd Schultz på side 101-102 i 1950-bogen til Holmegaards 150-års jubilæum i artiklen "Holmegaards Glasværk og Kunstindustrien" skriver: "Et kunstindustrielt Sidespring gjorde Glasværket i Jacob E. Bangs Tid ved i 1929 at give Husly for hans to Aar yngre Broder, Billedhuggeren Arne Bang. ... Paa Holmegaards Glasværk indrettede man Værksted til ham og opførte en Ovn...I en Aar-række antog Glasværket denne Produktion fuldstændig og solgte den som Holmegaard Stentøj. Senere er den gaaet over til at være en mere privat Virksomhed indenfor Glasværkets rammer."

Et hjem ved Holmegaards Glasværk. Bang og hans familie fik deres hjem i glasværkets boliger frem indtil de først i 1940'erne flyttede op i det hus, som Jacob E. Bang havde opført i Fensmark – en kort travetur fra Glasværket. Frem til 1947-48 havde Bang atelier i en træbygning med høje vinduer vest for *Glaskroen* på vej mod mosen. Af gamle beskrivelser fornemmes, hvordan egnen takket være de mange kyndige,

I 1928 udstillede Bang statuetten *Alkymisten*, og en af faderens bevarede skitser ligner påfaldende et forlæg til hovedet.

Hos Bangs efterkommere er bevaret fotos af en del af produktionen fra hans og Haliors fællesværksted. Kan lågkrukken øverst til venstre være den, som han udstillede på forårsudstillingen som Bonbonnière med Havhest?

De små drinksglasbakker fra Henning Wolfhagens tinværksted er dekoreret med fiske-tegninger efter forlæg af Arne Bang. Guldfisken går igen på en af Bangs tegninger til A. Michelsen samt i relief på en af hans vaser.

omrejsende europæiske håndværkere og tilknyttede kunstnere – også hos fx Kähler i Næstved – havde et levende kulturmiljø med billedkunstnere, litterater og musikere.

Fra samme år er der i Designmuseum Danmark *Arkiv for dansk design* bevaret tegninger til emaljerondeller med forskellige hundetyper som pekingeser (meget samme form som den pekingeser Bang satte i produktion på Holmegaard, og som kendes med det tidlige HG mærke – måske endog samme form som den stentøjspekingeser, som Bang i 1928 viste på forårsudstillingen), whippet og foxterrier samt en stribe med andre dyr som fisk, ræv, guldsmed, hjort, snegl, eger, hare og sneppe. En enkelt er dukket op med et julemotiv udført i emalje på en sølvbakke – ser ud til at være tænkt til at stille glas på. Sammesteds er der en 1929-tegning til en bonbonniere med bevirket spiral om fodindsnævring og under lågknop. Den er tænkt smykket med en let rankedekoration på låg og korpus. En anden af årets tegninger bærer stedangivelsen Holmegaard og forestiller en papirkniv med en lbskal for enden. 1929 står der også på en lille samling illustrationstegninger, eller er de forlæg til pokaldekorationer? Motiverne er strømlinede sejlbåde, en racerbil og golfspillere. Alle tegningerne kan ses som billedserie her på hjemmesides afsnittet og i udstillingen på Vejen Kunstmuseum.

Ifølge Rhodos' kunstnerleksikon viste Arne Bang i 1929 kunstindustrielle produkter på Verdensudstillingen i Barcelona, og i et erindringsglimt på bagsiden af Politiken den 24.4.1975 mindedes Bang ved denne tid at have haft atelier på Gammel Kongevej 138 sammen med flere andre kunstnere.

Tegninger til A. Michelsen. 1929 står der på Arne Bangs tegning til den ske, som A. Michelsen satte i produktion med ikonerne for tro, håb og kærlighed – korset, ankeret og hjertet. Til udstillingen er indlånt både en ske og en gaffel med motivet. De tre elementer forenede Bang 1976-77 i et smedet spir til Fensmark Kirkes østgavls spids. Motivet går også igen i en grafisk vignette, som han tegnede til kirkebladet.

1930 og mere præcist den 19. februar på Holmegaard står der på en tegning til en guldbroche til A. Michelsen. Den forestiller en guldsmed på et kvistestykke. Samme dato står der også på en tegning til en puderdåse med en guldsmed som lågknop. Den følgende dag dateres en tegning af en papirkniv, der ligeledes angives at være udført på Holmegaard. Der er altså ingen tvivl om at han først på året 1930 med sikkerhed opholdt sig på den egn, som han forblev knyttet til resten af sit liv.

Juleske. Hos A. Michelsen satte man det år juleskeen i produktion efter tegning af Arne Bang. Med det, der nærmest er blevet et varemærke, fik skeen emaljedekoration. Motivet er et af Københavns karakteristiske irgrønne tårne, det på Hovedvagten på Holmen, flankeret af udspilede hvide sejle, der krones af blafrende splitflagsdannebrog – samlet et billede på hovedstaden som havneby.

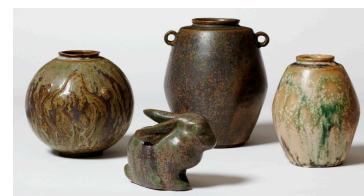
Kunstnernes Efterårsudstilling. På KE viste Arne Bang det år: 471 *Hjort*. 472 *Pekingeser*. 473-78 *Vase*. 479-480 *Skaal*. 481 *Vase*. 482 *En Samling Stentøj*. Der står desværre intet om, hvor det er udført, men

I 1929 knyttedes Bang til Holmegaards Glasværk, og startede dér en stentøjsproduktion. De hvide lågkrukker yderst til højre og venstre er lavtbrændte, og med et særligt mærke, der formodentlig skiller dem ud som noget af det tidligste i produktionen.

1929 dateres Arne Bangs tegning til denne ske, der kom i produktion hos A. Michelsen.

Kuglevasen med guldfiskerelief-effet er blandt de tidlige værker fra Holmegaards Glasværks stentøjsproduktion. Relieffet minder meget om den fisk, der ses på Henning Wolfhagens tinware under 1928. Krukken yderst til højre kom til samlingen som en gave op til udstillingen og er klart dateret 19HG30 (Holmegaards Glasværk). Foto: Pernille Klemp

1930 var det Arne Bang, der stod bag årets juleske fra A. Michelsen med Hovedvagten som det symmetriske omdrejningspunkt.

det kan vel næppe være på andet end Holmegaard-værkstedet efter mellemopholdet på Kunstakademiet. En lille portion af udstillingens stykker er netop betegnet: 19, dernæst sammenslynget HG for Holmegaards Glasværk og slutteligt årstallet 30. Hjorten kan meget vel være værkstedets karakteristiske liggende hjort på en cirkulær plint. Den har været en succes gennem alle årene. Den blev samlet af støbte dele, og glasurerne er meget individuelle. Der er mindst to varianter – én, hvor dådyret ligger uden plint og en anden, hvor det ligger med gevir – dertil er der også stående eksemplarer.

1931 viste Arne Bang på Charlottenborgs Forårsudstilling som katalog nummer 686: *Stentøj. Udført paa Holmegaards Glasværk* – dog desværre uden nærmere specifikation. Det følgende katalognummer var Jacob E. Bang: *Kunstglas*. Og dér stod ligeledes: *Udført paa Holmegaards Glasværk*.

Ægteskab. Den 5. juli blev Arne Bang gift med pianist Olga Elise Brodhagen, der fra omkring 1960 kom til at virke som organist ved Fensmark Kirke. Hun underviste også enkelte privatelever såsom keramiker Karen Bennickes mor. Bekendtskabet førte til at datteren omkring 1960 i 16-17 års alderen en ganske kort periode fik mulighed for at prøve leret af på værkstedet hos Arne Bang. Et par af resultaterne er bevaret, og de har i fællesskab signeret dem. Sammen fik Arne og Olga Bang børnene Jacob (1932-2011), Gertrud (født 1934), Hanne (født 1936) og Nina (1945-2005).

Købestævnet i Fredericia. Den 30. juli 1931 omtaltes i Fredericia Avis et udvalg af stentøj, som Arne Bang viste på Købestævnet. Af artiklen fremgår det at omkring 15.000 gæster dagligt gik igennem den øverste etage med afdelingen for "Kunsthåndværk og Kunstindustri". Allerede den 25. marts bragte Berlingske Tidende en fin gengivelse af Arne Bangs elefantfigur, varenummer 35. Samme år tildeltes Bang fra Kunstakademiet et mindre rejselegat på 500 kr.

Tegninger til A. Michelsen. I det bevarede skitsemateriale er fra dette år en tegning til et cigaretetui, en til en sølvopsats, der er betegnet *Skaal No 98* og dertil en *Skaal, Konfektskaal*. Slutteligt ligger også en tegning til en bryllupsske.

Uden årstal. Under overskriften: *Havekunst - Vaser, Fuglebade, Solursokler, Solurskiver, Skulpturer, Springvandsfigurer, Blomsterkasser, Havefliser, Bænke* udgav Peter Ove Christensen et 40 sider katalog med prisliste. Det kan man bladre i ved på denne hjemmesides Arne Bang afsnit at klikke ind på *Værkoversigten*. For oven kan man klikke videre til Bangs kataloger fra 1932, 1937 og kataloget over *Havekunsten*.

Der er i farvede reproduktioner gengivet haveinventar efter gamle forlæg fra barokken, middelalderen m.m. Dertil ses nye produktioner efter forlæg af billedhuggere som Jean René Gauguin, V. Albertus og Arne Bang. Den sidstnævnte har leveret den 45 cm høje kumme nr. 88 (Paradiset), hvor han har arbejdet med ormede dekorationer og vase-sættet nr. 89 med en let allegori på dag og nat. Bang er også mester

På KE viste Arne Bang i 1930 bl.a. en pekingeser – mon ikke det har været en variant af denne, der ses mellem de drejede krukker? Foto: Pernille Klemp

Et udateret foto, der muligvis er fra Jonals Co. viser datidens stemningsfulde præsentation af stentøjet. Den ribbede flaskeform står med glaslåg - det eneste eksempel på et direkte samspil mellem glas og stentøj – et enkelt in-takt sæt er lånt til udstillingen.

I 1944 har Billed-Bladets fotograf fanget tre af børnene – Jacob, Gertrud og Hanne - i leg i haven ved en støbt variant af Bangs guldmedaljeværk, *En falden Kriger*. Figuren står i dag i et velplejet anlæg på kirkegården i Fensmark.

for den 36,5 cm høje koniske blomsterkumme nr. 90. I sin grundform minder den om tinvasen, der tilhører Designmuseet Danmark, er dateret 1928 og blev til i samspil mellem Bang og Henning Wolfhagen. Nr. 91, vase med Amor angives også som værende efter forlæg af Bang.

Kataloget er desværre ikke dateret. Statsbiblioteket i Århus giver et forsigtigt bud på 1928 med et spørgsmålstejn. På vej til omstillingen med et nyt liv ved Holmegaards Glasværk synes det umiddelbart mere sandsynligt, at Bang har bidraget med forlæg først i 1930'erne, hvor hans stentøjsproduktion var kommet godt i gang. En anden hypotese kunne dog være, at han i 1928 under den sidste fase af sin tid på Kunstakademiet har set kummeopgaverne som en kærkommen bestilling.

1932 var for Arne Bang et ganske særligt år i hans virke som billedhugger. Han tildeltes i november en af de meget sjældne guldmedaljer for sit afgangsværk, der havde stået på Charlottenborgs Forårsudstilling som katalog nummer 502: *Den Faldne*. Begivenheden fyldte godt i landets aviser, der kunne meddele, at i det 20. århundrede var en guldmedalje for skulptur hidtil kun tildelt Axel Poulsen i 1913 og Erik Rahr i 1930.

Hos Bangs efterkommere er bevaret professor Aksel Jørgensens meddelelse fra november 1932 om tildelingen: "Akademiet har herved den Ære at meddele, at Akademiraadet i sit Møde d. 14.d.M. har tildelt Dem Akademiets store Guldmedaille for Deres Løsning af den ene af Opgaverne for 1932-33: *En nøgen Figur, Mand eller Kvinde i naturlig Størrelse*. "Medaillen vil blive Dem overrakt af Akademiets Protektor, Hans Majestæt Kongen, ved Stiftelsesfesten d. 31. Marts 1933. Det præmierede Arbejde vil ved Akademiets Foranstaltning blive optaget paa Charlottenborgudstillingen næste Aar uden for Censur".

En falden Kriger. Under overskriften: "I Gaar faldt Akademiets store Guldmedalje" berettede Socialdemokraten den 15. november: "Arne Bangs Guldmedaljearbejde er den samme Figur, med hvilken han i 1928 opnaaede Afgangsbevis fra Professor Utzon Franks Skole paa Akademiet. Der har været en del Diskussion om, hvorvidt man kunne belønne den med Guldmedalje, men da den ikke tidligere har været udstillet, er den formelle side af Sagen i Orden." Samme dag tryktes i Dagens Nyheder et interview med en ret fåmælt Arne Bang, der symptomatisk citeres for linjen: "Jeg vil hellere udtale mig i Marmor og Ler end i Ord." Dertil fortæller han dog om værket, der har bragt ham den store hæder, at det er "til Dels mit Afgangsarbejde derindefra (Utzon Franks skole på Akademiet). Det blev lavet for fire Aar siden, men siden har jeg jo arbejdet det om og forbedret det. Idéen kom til mig fra Konkurrencen om Marselisborg-Monumentet. Det skulde være en ung Dansker, falden i Krigen...".

I kunstnerens scrapbog er indklæbet en udateret omtale i en lokalavis fra Næstved. Her fortælles videre om guldmedaljeskulpturen: "Da Tanken om Marselisborg-Monumentet kom frem, opholdt Arne Bang sig paa Kunstakademiet, og han fik da Idéen til det Arbejde, der nu har indbragt ham saa stor Hæder: *En falden Kriger*. Siden har han stadig syslet med Idéen, omarbejdet det oprindelige Udkast, og først under Opholdet paa Holmegaards Glasværk har han fuldført Arbej-

Blandt meget andet leverede Arne Bang over årene også forlæg til støbte havekrukker, der leveredes af Peter Ove Christensens stukkaturfabrik på Glentevej 69 i København. Formerne er enkle med få dekorative elementer.

I 1932 fik Arne Bang guldmedalje for skulpturen En falden Kriger, der i 1940 blev opstillet i bronze ved indgangen til Vestre Kirkegård i København. Originalgipsen er indlånt til udstillingen fra Københavns kirkegårdsvesen.

det i den nu anerkendte Form. Unge Arbejdere paa Glasværket har staaet Model for Kunstneren.” Når man ser på den endelige skulptur, var det måske mere passende at skrive, at de har ligget modell!

Knap et tiår senere blev skulpturen atter aktuel, da der skulle sættes et minde over de danskere, der mistede livet den 9. april 1940 – læs mere under 1940. Undervejs i interviewsamtalerne berettes der om Bangs tidligere samspil med Carl Halier og hans aktuelle engagement i stentøjsproduktionen på Holmegaards Glasværk. Til Socialdemokraten fortæller han, at han er i gang med en portrætstatue af digteren Sophus Claussen. Den skal være hans bidrag til den Neuhausen'ske Konkurrence.

Stentøjsudstilling på Den Permanente. Den 29. november finder et af interviewene i anledning af tildeling af guldmedalje sted hos *Den Permanente*, hvor der da aktuelt afholdtes en omfattende udstilling af stentøjsproduktionen fra Holmegaard. Der er bevaret et rigt illustreret, men udateret katalog. På indersiden af omslaget står: ”Besøg vor Stand paa Den Permanente Udstilling for Dansk Kunsthaandværk og Kunstindustri i Vesterport, København V.” Det er nærliggende at forestille sig, at denne fine tryksag blev til op til den store udstilling i 1932. Produktionen havde da stået på i nogle år, og den har været skønnet tilstrækkelig til, at der for alvor skulle gøres status – og dét med stil.

På forsiden af kataloget står der for oven helt enkelt: Holmegaards Stentøj og for neden: Holmegaards Glasværk med adressen på deres showroom i København: Nyhavn 12. Midt for er gengivet Arne Bangs stiliserede tegning af en ung pottemager ved drejeskiven, hvor der for neden ses et udvalg af drejede krukke i tidens stil: Klare, enkle former – en enkelt endog med Arne Bangs meget karakteristiske lodrette ribber! En skulptur, der svarer til tegningen er netop i 1932 gengivet på side 86 i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri*.

Godt stentøj til små penge. Kataloget indledes med et forord af kunsthistoriker Sigurd Schultz, der perspektiverer keramikken og især stentøjet, og slutter med et kort afsnit om den nye produktion: ”I overensstemmelse med de Principper som Holmegaards Glasværk hævder i sin Produktion af dansk Brugs- og Prydglas, har Værket for et Par Aar siden optaget Fremstillingen af Stentøj under Ledelse af Billedhugger og Keramiker Arne Bang. Imødekommende Udviklingens Krav søger det bl.a. ved et rimeligt Prisniveau at gøre denne tiltalende Keramikart tilgængelig for langt videre Kredse, end den tidligere har kunnet naa.”

Princippet om god brugskunst til alle i en overkommelig pris erklærede allerede den engelske Arts&Crafts-bevægelse i 1800-tallet som et af sine primære mål, men først i 1900-tallet i en fornuftig dialog med en mere maskinel produktion - som fx tyskeren Peter Behrens personificerer i sit samarbejde med AEG - lykkedes det for alvor. Et dansk eksempel kunne være maskinproduceret og støbt tin fra Mogens Ballins Værksted.

På stentøjsfronten blev det Arne Bang, der endelig fik en ellers eksklusiv produktion bredt ud. At Holmegaards mål også har været hans personligt, fornemmes i et interview, der den 29. november det år fandt

Denne figur er gengivet i anmeldelser fra Bangs udstilling på Den Permanente i 1932. Han har i en stregtegning sat den på forsiden af det første, udaterede katalog over hans stentøj. Det kan formodentlig dateres 1932.

Dette originalfoto af Bangs elefant blev trykt i forordet til Bangs første katalog. Der vises på udstillingen i Vejen to tidlige udgaver af dyret.

sted i udstillingen på Den Permanente: "...det var vort Maal at faa Stentøjet ned i en Pris, saa det ikke bliver for Samlere alene, men saadan, at det store Publikum kan faa fat i det. Der er en Mængde Mennesker, der baade har Lyst til og Forstand paa, hvad der passer i deres Hjem, men de har ikke Raad. Det er morsomt at sidde og lave de smaa, eksklusive Ting; men det er det andet, vi skal have frem." Intervieweren spørger: "Giver Arbejdet med Stentøj Dem en særlig Glæde?", hvortil Bang svarer: "Det er godt Stof... det er spændende at se, hvorledes Brændingerne bliver ... Virkningerne ... Tonerne er jo aldrig ens. Og saa kan vi mangfoldiggøre det, vi synes bedst om."

1932-kataloget. Det er bygget op med to gruppeopstillinger pr. side. På hvert foto er der gengivet 3-5 værker, der er en blanding af både brugskunst og skulpturelle værker. På nær en enkelt faun drejer det sig om dyrefigurer som elefanter, mus, liggende dådyr, fisk, bjørne, hund, aber og vildsvin. Under hvert foto er angivet varenumrene, der her når op til 110, en kantet flodhestefigur. I dette hjemmesideafsnits *Værkoversigt* kan man klikke sig ind og bladre i kataloget samt det fra 1937. De gamle fotos indgår også i databasen over Arne Bangs keramik.

Sophus Claussen. Undervejs i de mange interviews i anledning af guldmedaljetildelingen fortalte Bang, at han bl.a. var i gang med por- trætstatuen af Sophus Claussen, og at den skulle være hans bidrag til den Neuhausen'ske Konkurrence. Andetsteds har han fortalt, at det var Claussens død i 1931, der satte arbejdet i gang med afsæt i et portrætskulptur studie Bang selv havde udført i 1928 – muligvis det sortmalede rødlershoved, der er indlånt til udstillingen. I en langt senere udateret artikel i en Lolland-Falster-Avis signeret *Frater* er journalisten på rejse og fortæller: "Vi stod forleden delvis tilfældigt i en Kunstners Hus og Have i Læ bag Fensmark Kirke og Kirkegård, nær Holmegaards Glasværk, Byen og Holmegaard i Mose og Eng. Det var hos Billedhuggeren Arne Bang, hvis Smag har høynet de fine "Glasser" og sat sig Spor i "Trolde" oppe ved "Knolden" over Næstved og i øvrigt paa mangfoldig Vis i store Arbejder og fine Keramiker. Og saa mødte vi pludselig Falsters store Digter Sophus Claussen i en Krog af Haven. I madonna-blaa Keramik stod han der som sejrende paa en Musling paa Sokkel, i Slængkappe, som aristokratisk Mæcen spillevende med Lyren ved sin Fod og smaa Eroter tittende ved Skulderen og ned i de givende Lommer, med Spadserestok som Narhvalletand, med Faunhovede og Elegantier-Manéerer. Arne Bang hørte til den Kreds af unge Kunstnere og Litterater, der samledes i de Sophus Claussen'ske Cirkler. Han stod foran sin første store Opgave paa Akademiet ... Sophus Claussen forsøgte sig i disse sidste Aar både som Maler og Billedhugger. Hvad der faldt ham svært i Ord, udtrykte han i Farver og Former. – Og naar det kiksede for ham, greb han igen til Ordet. – Han var en velstaaende Mand, og Folketidende i Nykøbing F. bar hans Økonomi, selv naar han startede Mæcenat for den unge Kunst. – Han kunde ikke male "Detaillen". Han kunne ikke forme Nuancen. Men Grundtonen, de store Linier og de talende Farver havde han instinktivt rede. Som han digterisk Livet til Ende skrev dybe Tanker i dejlige Ord, end det er vor Tid beskaaret. Arne Bang valgte da at skildre ham samlende som Mæcen, Faun og Digter i eet. ... Vi vilde ønske, denne

Originalfotoet viser en af opstillingerne fra det katalog over Bangs stentøj, der formodentlig er fra 1932. Her ses faunen, som Bang allerede i 1927 havde i produktion på værkstedet sammen med Carl Halier. Faunen vises i to udgaver på udstillingen i Vejen.

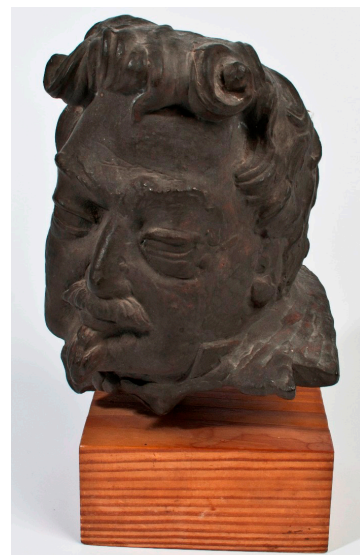
Sophus Claussen maatte faa sit rette Staasted her i Nykøbing F. Ved det nye Centralbibliotek, eller i det! Der burde dukke en Mæcen op til at ordne det fornødne!”

På udstillingen på Vejen Kunstmuseum vises to udgaver af Sophus Claussen monumentet – det ene støbt i cement, der andet i blåglaseret stentøj. Skulpturen forblev hos billedhuggeren og har i årevis stået i en have, hvor tidens tand har gnavet godt i den. Op til udstillingen har gipskonservator Jørgen Bau samlet løsdele og med afsæt i en bedre bevaret cementversion rekonstrueret manglende stykker som en flyvende erot ved kanten af digterens kappe og den nederste del af skulpturen – Claussens stok og soklens lyre er dog helt borte. Tålmodigt har Lizzie Thamdrup retoucheret de mange gipsfelter, så de toner med den blå glasur og lader gæsterne se værket i det, der er så tæt som muligt på den helhed, som Arne Bang skabte. I sin helhed udstillede han stentøjsudgaven på KE i 1945, hvor højden er angivet til 175 cm. Da stod figuren med en stor cylindrisk sokkel for neden og derover det udbuende mellemstykke med lyren og den siddende erot, der i en cementafstøbning er indmuret på gavlen af keramikværkstedet i Fensmark. Det næste led skiller under Claussens kappefrakke, der tegner hans imponerende figur. I 1945 omtalte Berlingske Tidendes anmelder, Kai Flor, Sophus Claussen som ”Den aldrende Faun, hvis Krøller næsten Bukker sig til smaa Horn, og som omsværmes af Eroter.” Med sin venstre hånd knyttet foran brystet holder Claussen i højre hånd en snoet stok, der ligner en tynd stamme omviklet med efeu.

Claussen har ikke en ræv bag øret, men til gengæld en lille erot på ærmet og en anden på vej ned i hans dybe lomme. Sammen med figuren ved hans fødder giver de et indtryk af lystige indfald i stil med det legende liv, der udspiller sig omkring parret på J. F. Wilumsens udkast til en champagneplakat, 1896-97. Claussens lommer og ærmer er store – meget fik han gennem livet rystet ud af dem. Mange år senere er der lavet en afstøbning af hovedet til opstilling på Gentofte Bibliotek i Hellerup.

Tegninger til A. Michelsen. Blandt de Arne Bang-sølvtegninger, der findes på Designmuseet Danmark, er en enkelt dateret 1932: ”Riflet Frugtskaal 103a”. Et eksemplar af det endelige værk, dateret 1935, har det været muligt at låne fra sølvsmed og samler Boy Johansen i Århus. Skålen er gengivet på side 125 i 2009-bogen ”Hofjuveler A. Michelsen”. Den er en bred tragtform med en bølget kant – en grundform, der minder om bølgede skåle, der også findes i Arne Bangs stentøjsproduktion.

1933 tildeltes Arne Bang Hanne Benzons Legat på 1.250 kr. for *En falden Kriger*. Legatet skal angiveligt have været tildelt ham inden skulpturen fik den store udmærkelse – altså en udbetaling i 1933 i forhold til en beslutning, der må ligge forud for november 1932. Som Aksel Jørgensen havde lovet, var Bang uden om censuren repræsenteret på Charlottenborgs forårsudstilling med katalog nummer 502: *En falden Kriger* med følgeteksten: *Tildelt Akademiets store Guldmedaille*. Det indebar, at Arne Bang over årene 1933-34 fik det store legat fra Kunstakademiet (5.000 kr. over 2 år). Pengene gik til en rejse til Italien og Frankrig.

Over en længere årrække arbejdede Bang med et Sophus Clausen monument med afsæt i et portræthoved, som han havde udført af modellen inden dennes død i 1931 – måske det sortmalede rødlershoved, der ses her. Den blåglaserede stentøjsvariant er grundigt renoveret op til udstillingen på Vejen Kunstmuseum.

1932 dateres Arne Bangs hastige skitse til dette sølvfad, der i sin bølgede form minder meget om nogle af hans stentøjskåle. Sølvstykket er i 1935 fremstillet hos A. Michelsen. Udlånt af Boy Johansen, Århus.

Tegninger til A. Michelsen. Blandt de på Designmuseet Danmark bevarede Arne Bang-sølvtegnninger til A. Michelsen, er en enkelt dateret 1933. Det er hans tegning af en ske, der foroven krønes med en stjerne, og nede lige over laftet bærer de sammenslyngede tal for 1934 – altså et udkast til en årsske. I sin enkelthed minder den mere om den ske, han i 1929 tegnede med symbolerne for tro, håb og kærlighed end den minder om 1930-årsskeen, som Bang stod for.

1934 indrettede Jacob E. Bang Holmegaards Glasværks lokaler i Nyhavn 12. Formgivningen var stilfuldt i tidens ånd med enkle møbler, der dannede en underspillet baggrund for værkerne. Udstillingen var en symbiotisk forening af virksomhedens to produktgrupper: Glas og stentøj. Her havde Arne Bang et top moderne showroom for sin del af produktion. Måske var en af årsagerne til det markante fremstød, at virksomheden i forlængelse af Jacob E. Bangs fornyelse af produktionen fra 1934 fik den blåstempling, at den kunne kalde sig kongelig hofleverandør. Stolte og bevidste har de to brødre med deres afsæt i uddannelserne som henholdsvis arkitekt og billedhugger brugt deres evner til at sætte en ny standard for brugskunsten.

Tegninger til A. Michelsen. Blandt bevarede sølvtegnninger er der en hel stribe, der er dateret 1934. Der er en sukkerskål med to store "ørehanke", "Brød eller Frugtbakke" samt "Saucekande" – alle tre uden nummer, "Gemysefad No. 42", "Hankekasserolle No. 61", "Varmtvandskande No. 102", "Flødekande No. 130A", "Sukkerskaal No. 130B", "Thepotte No. 130", "Kaffekande No. 130". Tallene viser, at de sidste fire har været tænkt som et sæt – evt. suppleret med varmtvandskanden. Tegningerne viser desuden, at man til en homogen borddækning kunne tilføje sovsekande, lågfad m.m., der alt sammen var formgivet i samme ånd som strømlinede, blødt rundede sølvformer med bambusbeviklede hanke. Fra Århus-sølvsmiden Boy Johansen har det været muligt at låne et eksemplar af tre af disse værker: "Hankekasserolle No. 61", "Kaffekande No. 130" samt "Brød eller Frugtbakke". Alle tre afspejler i deres elegant sluttede skulpturelle form, at det er en kyndig billedhugger, der står bag.

Andre Metalarbejder. Fra samme år er bevaret tegningen "Armstøge, 2 Lys", der måske var tænkt til produktion i et slags samspil med stearinlysproducenten Asp Holmblad – eller skulle de blot konsulteres om noget praktisk i forhold til stearinlysenes mål? I alt fald har Bang eller en anden på tegningen noteret "Asp Holmbl. No. 54" samt talene 22 og 18 – måske diameter mål på forskellige lys i produktionen?

Slutteligt er der et sæt tegninger til toiletgarniture med kam, børste, håndspejl og klædebørste. Modsat de ovenfor omtalte rundede korpusarbejder er disse dele karakteriseret ved en for tiden typisk enkel, kantet, stram form med afsæt i det rektangulære med nænsomt rundede hjørner. Som Arne Bang i samspillet med Henning Wolfhagen i fx den koniske vase, der tilhører Designmuseet Danmark (se under 1928) arbejdede med kontrasten mellem grundformen af tin og de sparsomt og asymmetrisk påsatte messing ornamenter, opererer Bang i udkastet til toiletgarnituret med en kontrast mellem grundformen i sølv og dertil en helt enkel cirkeldekoration i lavt relief i det, der formodentlig er sølv og guld (samt måske emalje, som nogle af cirklerne optegnede kontur-

Affotograferet fra et gammelt præsentationshæfte for Holmegaards Glasværks nyrenoverede lokaler i Nyhavn 12 ses her, hvordan brødrene Arne og Jacob E. Bang så deres produktioner symbiotisk forenet i de stilfulde lokaler. På hylderne står glas og stentøj blandet.

1934 dateres Arne Bangs tegninger til A. Michelsen til "Kaffekande No. 130", som det er lykkedes at indlåne til udstillingen i den færdige udgave, tilhører Boy Johansen, Århus.

1935 har Arne Bang dateret det ene relief på tavlen i skolescenen. Det andet viser børnene under deres fritidssysler.

kanter kunne antyde?). Beslægtede materialekontraster ses i samme periode i A. Michelsen-varer tegnet af de jævnaldrende arkitekter Tove og Edvard Kindt-Larsen. Cirkelmotivet går igen i Arne Bangs stentøjsproduktion – mest karakteristisk på en serie kuglevaser i mange forskellige størrelser. Asymmetrisk og i vekslende konstellationer med alt fra én enkelt til en hel blomsterform af cirkler er de små lerkugler påsat og trykt til skiver på stentøjsfladen.

1935 har Arne Bang modelleret på tavlen i et relief, der viser en flok børn på vej til og i skolen. Værket kendes kun fra et bevaret sort-hvid foto. Det har en "makker", et foto af et andet relief, hvor en flok børn ses under fritidssysler. I teksten om Bangs virke i 1942 er disse to relieffer set i et perspektiv af nogle af de mange skole-udsmykningsopgaver, som Bang modtog i Næstved og omegn. Skulle nogen kende til disse to relieffer, vil Vejen Kunstmuseum meget gerne høre nærmere.

1937 står der som klar datering på det andet af de to kendte kataloger over Arne Bangs stentøjsproduktion. Øverst på forsiden læses: *Holmegaards Stentøj udført af Arne Bang*, nederst under en stor krone anføres: *Holmegaards Glasværk A/S, kgl. hofleverandør*, Nyhavn 12, København K. Der er ingen tvivl om, at man var stolt af blåstemplingen som hofleverandør, og der er fortsat markeret en direkte sammenhæng mellem glasværket og stentøjsproduktionen.

I det omfattende katalog er i udvalg gengivet op til varenummer 200 – men der er ingen samlende fortegnelse over produktionen. Forordet er atter Sigurd Schultz', der også var trykt i den udaterede udgave (formodentlig 1932), men i præsentrationsfotografierne er der lagt en ganske anderledes linje. På de 17 sider med gengivelser af varerne er der i de enkelte opstillinger 2-5 værker. Rationelt, enkelt og effektivt er beslægtede brugsformer sat sammen, de skulpturelle værker for sig, lysestager forenet og lamper også grupperet for sig. Opstillingerne er markant forskellige fra det tidligere katalog, hvor der er tale om kunstnerisk komponerede præsentrationsfotos. I det tidligere katalog dannes der i hver optagelse et rum med en blanding af brugsformer og statuetter. For at skabe en mere hjemlig stemning er der i nogle grupperinger også sat lidt grønt i vaserne – en enkelt kirsebærgren eller to, en enkelt krysantemum eller flere samlet til en buket og nogle steder tilføjet lidt bladgrønt. Samme stemningsskabende fotografering præger forsiden af 1937 kataloget, hvor Arne Bangs virtuost udførte fiskerkone står med blomstrende bladranker om skulpturen. Størrelsen er vanskelig at fastslå, siges at være 60-90 cm. Hun blev udført som brøndfigur, og er som sådan i 1939 gengivet på side 17 i *Nyt Tidskrift for Kunstindustri*. Springvandsgruppen er sidst set på auktion på Hindemae på Fyn, i 2002 – og er siden solgt ud af landet. Fiskerkonens grundform er en solid drejet krop med et rundt, fladt ansigt. Hun ser ud til at være klædt i en kutte med hætte. Kappens folder er antydnet i dekorativt slyngede bånd, der reelt er påsatte helt tynde, små lerpølser – samme type dekoration, der også går igen på en del af Arne Bangs krukker. Med sin venstre hånd har hun fat i halen på en anseelig fisk, der hænger ned foran hende, og i sin højre hånd holder hun en krog sat i gabet på en stor fisk, hvis krop og hale vender ned bag hende.

Fiskerkonen med de to store fisk ses på forsiden af Bangs 1937 katalog. Beslægtede drejede figurer optræder allerede i en omtale i 1932. Et gammelt foto viser bl.a. en asiatisk herre med en fisk og en gejstlig. Desværre er ingen af denne type figurer dukket op til udstillingen.

De bedst kendte stykker Arne Bang keramik er dem med ribdekorationer. De dukker for alvor op i hans 1937-katalog og er blevet en national klassiker. Foto Pernille Klemp.

Af gamle fotografier ses, at Arne Bang har leget med variationer over denne klassiske flaske/kropsfigur, der kendes som dekorative brændevinsflasker. Han har også lavet varianter, hvor de bliver til nikkedukker. Set i forhold til det tidligere katalog er hovednyheden, at de karakteristiske ribbede og rillede former nu fuldt er på banen. I den første præsentation ses kun to kuglevaser med antydning af rib-dekoratation. På den sidste side i 1937-kataloget er endog en samling stramme, funkismoderne vaser og kander. Den, der hyppigst er dukket op, minder i sin rektangulære form med de lodrette ribber om en stiliseret radiator. Munden er en forskudt rektangel, der skyder sig ud fra grundformen. På samme måde har Bang formet en cylindrisk vase med forskudt munding, og samme form går igen som kande med hank – den er dog desværre ikke dukket op til udstillingen. Den mest skulpturelle form er en vase med rektangulær bund og en lodret side med en forskudt munding, der træder frem, mens den modsatte side krummer ind, så den tegner en hestehalsagtig form, hvor associationen til manke understreges af påsatte ribber.

Sortimentet af lamper er lidt bredere gengivet, krus kommer til og dertil flasker, kander og beholdere med ører og påsatte, beviklede hanke. Her ser kuglekanden ud til at have været et markant produktionshit. Hanken er for oven fæstet til et elegant, skulpturelt element i form af en buet lerpølse, der med få kyndige, dekorative indgreb forvandles til et dragevæsen, der skyder ryg. Samme figur går igen som hank på en vase (nr. 38) og en skål (nr. 137).

Verdensudstillingen i Paris. Samme år var brødrene Jacob E. og Arne Bang begge repræsenteret med kunstindustrielle produkter på Verdensudstillingen i Paris. Sammen tegnede de de to sider af Holmegårds Glasværks produktion – glasset og stentøjet. Stemningsfuldt har den talentfulde fotografvirkosomhed Jonals forevigtet det store bord med en blandet opstilling af knap 40 af Arne Bangs keramiske værker.

På Verdensudstillingen 1937 i Paris viste Bang et bord med stentøjsværker. Dette ringe foto gengiver Jonals' dokumentation, hvor den mægtige krukke til Kong Christian X stolt træder frem.

Arne Bang fik til opgave at levere Landsforeningen Dansk Arbejdes gave til Kong Christian X's 25-års jubilæum. Af et gammelt foto fremgår, at han oprindeligt har tænkt en asymmetri i opbygningen, som leder tanken hen på hans kuglekande, nr. 151 – og et andet sted i landet arbejdede Eva Stæhr-Nielsen med en kugletekande...

Hovedværket på Pariser-opvisningen var den mægtige kuglevase, som Arne Bang det år udførte som gave til Kong Christian X. Den er også stolt gengivet på titelbladet til 1937-kataloget. Krukken udlånes til udstillingen fra museet på Amalienborg Slotsplads. Inskriptionen på kuglevasen viser, at den var en gave til kongen ved dennes 25-års regeringsjubilæum i 1937. Giveren var *Landsforeningen Dansk Arbejde*, hvis logo er sat i lavt relief på krukens buede sider sammen med andre motiver som en kvist og økse som billede på skovbrug, industriens tandhjul, en skorstensrig fabrik, et prægtigt historisk skib for fulde sejl, et tidens moderne transportskib, tømrernes og snedkernes høvl og hammer, samt en flad-

Arne Bang var en mester i variationsmuligheder med lerets enkle dekorationsgreb: den trillede kugle eller pølse. Her bliver pølserne til bugtende orme på skålen, der har varennummer 137, vassen med varennummer 38 og kanden, nr. 151. Den sidstnævnte har været noget af en sællert og er dukket op i mange eksemplarer under Vejen Kunstmuseums forberedelser til Bang-udstillingen. Alle tre typer har senest værket i produktion fra 1937-katalog. Foto: Pernille Klemp.

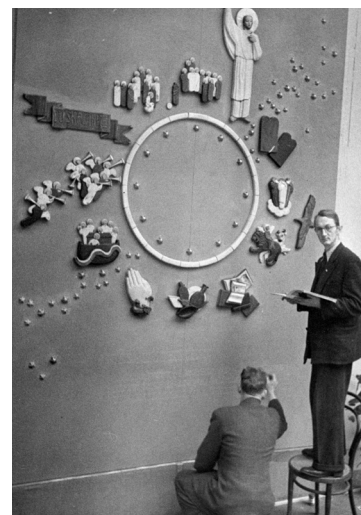
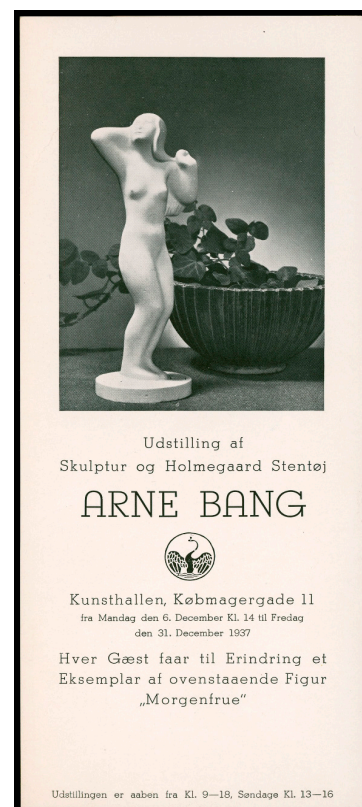
fisk og en ål som billede på fiskerierhvervet. Det motiv gjorde Arne Bang allerede brug af i 1927 på den mægtige Tycho Brahe krukke og siden i sin 1962-udsmykning til Holmegårdsskolen – begge steder som billede på stjernetegnet fisken. De lave relieffer er slutteligt, som resten af den blåglaserede stentøjskrukke, højnet med guld. Et enkelt skulptuelt element skiller sig ud. Det er en symbolsk hank – reelt ville man ikke kunne løfte denne enorme krukke med en hånd på hanken - formet som en stiliseret løve, der "stejler" med poterne oppe på krukens cylindriske munding.

Et gammelt fotografi dokumenterer, at Arne Bang lavede en variant af krukken, hvor han - i stedet for at lade munding stå lige opad i midteraksen - forskød tyngdepunktet. Mundingen kom dermed til at sidde længere nede og gav krukken en spændingsfuld asymmetri med en modvægt i løvefiguren, der er anbragt et stykke fra munden for at skabe balance. Denne kuglevase ser ud til i stedet at være smykket med stjernetegn, der minder meget om de 10 år ældre dekorationsovervejelser i reliefferne på Tycho Brahe lågkrukken – se under 1927.

Udstilling i Kunsthallen. Den 6. til 31. december afholdtes i Kunsthallen i Købmagergade en stor udstilling. Grafisk enkelt melder invitationen: "Udstilling af Skulptur og Holmegaard Stentøj – ARNE BANG". Lige under er gengivet den karakteristiske Holmegaard-svane, der ellers kun dukker op under to stykker formodentlig meget tidlige Arne Bang keramik. Bemærkelsesværdigt hedder det ikke længere Holmegaards – s'et er nu taget ud. Modsæt fx Den kgl. Porcelainsfabrik og B&G var Arne Bangs navn hele vejen knyttet direkte til produktionen sammen med Værkets navn. Men her tipper det - kunstnerens navn står helt centralt.

Det kunne antyde, at fokus er ved at skifte fra virksomheden til personen. Der synes ikke at have været et katalog til udstillingen, men af omtale fremgår det, at Arne Bang har gjort sig umage med at vise et udvalg af sine markante præstationer. Her kunne publikum møde hans store Sophus Claussen skulptur, der vises på udstillingen både i den stærkt reoverede blåglaserede udgave samt i en version i cement. På væggen var opsat hans mægtige keramiske kort over Nordsjælland – i sin tid opsat på NESAs bygning på Strandvejen i Hellerup, men siden forsvundet. Sammensat af mange enkeltdele præsenterede Bang også en urskive, hvor helheden har en diameter på 3 meter. Helheden er bevaret og bliver et højdepunkt på velkomstvæggen i udstillingen på Vejen Kunstmuseum. Hos Scanpix lå bevaret det gamle foto af Arne Bang og hans assistent under opsætningen af relieffet, da det i 1945 blev udstillet igen. Med det i hånden littedes arbejdet med rekonstruktionen. Hans efterkommere gætter på, at uret oprindeligt var tiltænkt Christianskirken i Lyngby, som Jacob E. Bang og Erik Jensen stod for, og hvor Arne Bang var med på sidelinjen.

Et interview i BT den 29.9.1945 kaster lys over urets baggrundshistorie. Journalisten spørger: "Hvorledes fandt De Motivet?", hvortil Arne Bang svarer: "Jeg hørte engang – det kan vel være en halv Snes Aar siden – Motivet ved en Koncert. Der er en gammel Folkesang, der hedder "De 12 hellige Ting", og det er nøjagtig den, jeg har brugt som Motiv til Urskiven. Folkesangen bruges for øvrigt endnu i Thy, hvor man af og til kan høre ældre Mennesker synge den." Straks følger et praktisk spørgsmål: "Hvor lang Tid har de været om Arbejdet?" "Jeg har vel ar-

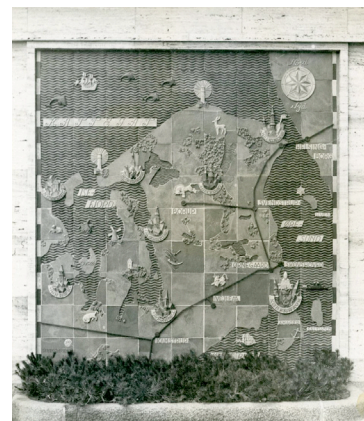
Værket tilhører Vejen Kunstmuseum.

bejdet paa det i over ½ Aar, før jeg gik i Gang med Arbejdet. Motivet morede mig, da jeg hørte det, og jeg fik Lyst til at omsætte det i en Urskive." Dernæst forklarer kunstneren om emnerne: "Det er alt sammen Motiver fra Bibelen. Apostlene f. Eks., de 10 Bud og lignende. ... Ud fra Tallet 7 – eller rettere, der hvor Tallet 7 skulde have staaet, hvis Urskiven havde været en almindelig Urskive, har jeg anbragt et Par foldede Hænder. De hentyder til de syv Bønner i Fadervor. Hvor Tallet ni skulde have staaet, er der anbragt ni Engle ud i Englekor, ganske som den gamle Vise fortæller det, og saadan har jeg fuldstændig holdt mig til Folkevisen, der direkte taler gennem Urskiven." Nysgerrigt spørger journalisten: "Hvad med Tallet 12?" "Der ser man de 12 Apostle. Judas staar i øvrigt lidt borte fra de andre, og han har tabt Glorien." Journalisten spørger, om det har været let at omplante den nøjagtige tekst i urskiven. "Det har det for saa vidt. Motiverne fandt jeg jo i Folkevisen, men det har naturligvis voldt sine vanskeligheder at faa Harmoni og Symmetri i Urskiven, hvad der jo er nødvendigt, for at Urskiven skal virke paa rette Maade. Egentlig vilde den vel nok være bedst egnet som Dekoration eller rettere som Urskive paa en Kirkevæg eller paa Væggen i et Menighedshus. Men foreløbig er dens Skæbne uvis."

Skulle nogen være i tvivl om Bangs motiver til de 12 timepunkter, afsløres de i omkvædet til folkevisen, hvor de nævnes oppefra og nedefter i en gammel version:

*Stat op, Sancte Simeon! Simeon var den Tolvte.
Tolv var Apostlene,
Elleve var Disciplene,
Ti er de ti Guds Bud,
Ni er vort Englekor,
Otte er vor Salighed,
Syv er vor Skabelse,
Sex var de Steenkar, som var sat i Cana i Galilæa,
Fem Mose Bøger,
Fire Evangelister,
Tre Patriarker: Abraham, Isaac og Jacob,
To Lovens tavler,
Ene er den Herre Gud, som regjerer alle Ting.*

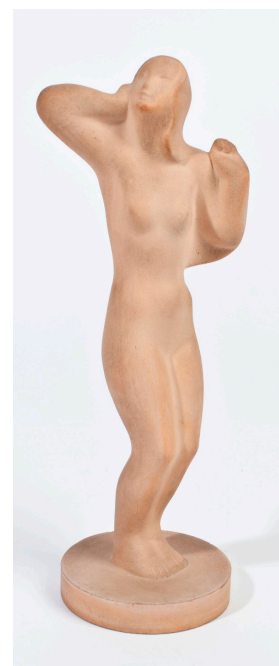
I Bangs scrapbog findes en unavngiven avisomtale fra den 11. december 1937, hvor anmelderen skriver, at gæsterne har mulighed for at møde kunstnerens karakteristiske og bedste arbejder fra Holmegaard: "Arne Bang fremstiller Keramik, der er beregnet til Brug i Hjemmene. Det er ikke kostbare Museumsgenstande, der er Maalet for hans Virksomhed. Derfor er hans udstilling ogsaa for de mange, der vil have noget smukt for et Beløb, der er til at overkomme. En meget prisværdig Bestræbelse for en ung Kunstner, der for længst har faaet et smukt og anerkendt Navn som Keramiker." Der var ogsaa omtale i bl.a. Berlingske Tidende den 12. december og den 16. i Nationaltidende. Næstved Tidende noterede sig – hvad der ogsaa fremgår af invitationen, at hver gæst i udstillingen får "udleveret en lille Erindringsgave, en lille Gipsfigur: "Morgenfrue", - ganske gratis", og journalisten fortsætter: "Se, hvis dette ikke var kommet frem i Aviserne, saa havde det været en let Maade at skaffe sig billige Julegaver til Familien i Jylland paa." Figuren vises på udstillingen og er under forberedelserne dukket op i versioner

På sin 1937-udstilling i Kunsthallen i Kbh. viste Bang det keramiske Nordsjællandskort, der blev indmuret på Strandvejen i Hellerup, men siden er forsvundet.

I 1993 skrev Mads Thranholm en af de første nye artikler om Bangs stentøj. Billedteksten til disse art-deco/funkis-stykker lød: "Strømfordeler, karburator, radiator? Industriprodukter har tydeligt inspireret til disse vaser." Den rektangulære og den runde variant ses allerede i Bangs 1937-katalog med varenummer 78 og 79.

i gips, letbrændt ler og i bronze.

1938 lavede Arne Bang atter juleudstilling i Kunsthallen. Endnu en gang var invitationen høj og slank. I stedet for forrige års foto af *Morgenfruen* med en karakteristisk rillet krukke i baggrunden prydet med en efeur-anke bærer 1938-invitationen en virtuos Bang-tegning i familie med den han lavede til forsiden af det tidlige katalog (1932). Centralt står fiskerkonefiguren omgivet af et hvirvlende udvalg af de karakteristiske krukkeformer, hans elegant svungne kande og nogle ranker, der smyer sig ud af en skål. Grafikken i den nederste tekstdel er efter samme model som året før. Holmegaard-svanen er med, men der er sket en markant forskel. Ordene Holmegaard Stentøj er nu udgået. Der står rent: *Udstilling af Stentøj – ARNE BANG*. Her ligger måske en forklaring på, hvorfor en del af keramikken er mærket HG (Holmegaards Glasværk), mens langt størsteparten bærer det karakteristiske sammenslyngede AB.

I 1939-artiklen "Af Stentøjets Data" noterede Merete Bodelsen på side 226 i tidsskriftet *Samleren*, at Arne Bang "nu arbejder selvstændigt for Holmegaard Glasværk." Det synes at bekræfte forlydender om, at forholdene ændredes, så han lejede sig ind i værkstedslokalerne på glasværket.

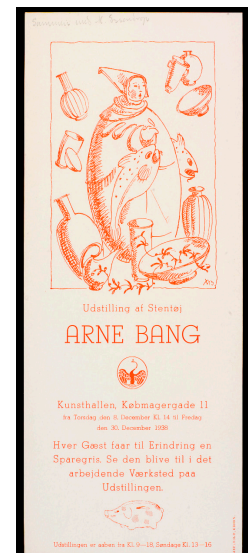
1938-udstillingen synes ej heller at have haft et katalog. Avisomtalerne nævner ikke de store værker. Der har snarere været fokus på den løbende produktion. På væggene var ophængt malerier af "den unge Maler Essendrop", som det fremgår af en omtale i *Nationaltidende* den 17. december. Videre skriver anmelderen: "Det er ved at blive Tradition, at Kunstneren Arne Bang, Lederen af Holmegaards keramiske Afdeling, hvert Aar laver en Juleudstilling i "Kunsthallen" på Købmagergade. ... sidste år fik her besøgende en lille Gipsfigur, og denne gang er man en sparegris rigere, når man forlader Kunsthallen. Og så bliver grisene endda modelleret på stedet, så man får et morsomt indblik i keramikteknik." Det bekræfter teksten på invitationen, hvor det fremgår, at der på udstillingen var et arbejdende værksted – Arne Bang har altså også benyttet udstillingen som en mulighed for at formidle keramikens teknikker og materialer for gæsterne.

1940 blev Arne Bang medlem af Akademirådet. På et bevareret foto fremtræder han som en meget ung mand i den store, alvorlige forsamling, hvor alle herrerne sidder i deres overtøj – et foto fra en tid, hvor der er blevet sparet på opvarmningen!

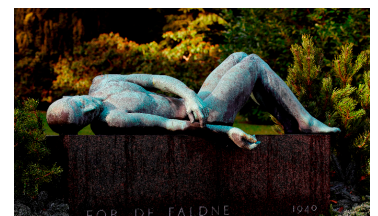
I tidsskriftet "Vore Kirkegårde", bind 13, tryktes det år på side 98-99 artiklen "En symbolsk Kirkegårdsskulptur" om Arne Bang.

Monument for 9. aprils faldne. I forlængelse af besættelsen den 9. april forlød det, at tyskerne gik med planer om at sætte et minde over de omkomne. I modstanden mod at få et tysk monument blev initiativet overhalet indenom. Der blev igangsat et nok ret selvbestaltet dansk projekt, hvor bl.a. borgmester Ernst Kaper (af dansksindet sønderjysk slægt, 14.7.1874-10.7.1940) synes at have spillet en afgørende rolle.

Alt dette bekræftedes i en anmeldelse i *Berlingske Aften*, da Bang udstillede skulpturen på Charlottenborgs efterårsudstilling. Journalisten

Møde i Akademirådet 1940.

Arne Bangs guldmedaljeskulptur fra 1932, "En falden Kriger" blev allersidst i juli 1940 opsat ved hovedindgangen til Vestre Kirkegård i København som mindesmærke for de der faldt den 9. april 1940 ved Danmarks besættelse. Foto Pernille Klemp.

noterede, at Bang ikke blev placeret i konkurrencen om et mindesmærke i Marselisborg for Sønderjyder, der faldt i Verdenskrigen, men "Siden saa Borgmester Kaper Arne Bangs Arbejde og blev meget begejstret." I foråret 1940 skulle det gå lynhurtigt, og det har været belejligt, at man kunne bestille Arne Bangs skulptur *En falden Kriger* til opstilling – gad vide om ikke netop hans lærer ved afgang fra Kunstakademiet, professor Utzon Frank har haft en finger med i spillet... Allerede den 25. maj kunne Politiken meddele: "...nu har Københavns Kommune købt Skulpturen i bronze for 6.000 kr. ved Hjælp af Midler fra Justitsraad S.A. Eibeschutz og Hustrus Legat til Stadens Forskønnelse. Efter Forhandling med Kunstneren er man enedes om at opstille Skulpturen ved Hovedindgangen til Vestre Kirkegaard." Efterfølgende er der gået tid med at få værket støbt, hvorefter bl.a. Nationaltidende og Politiken den 1. august kunne meddele, at monumentet var blevet indviet dagen før. Aviserne omtaler, at følgende var til stede: Borgmester Bindselev, rådmand Kolbjørn, administrationschef S. Thorsen, kontorchef Rasmussen fra Begravelsesvæsenets Direktorat, arkitekt Alfr. Jørgensen og inspektør Skrydstrup fra Vestre Kirkegård. Dertil noterede journalisten, at monumentet blev "opstillet paa den Plads, som afdøde Borgmester Kaper havde valgt." Bronzestøber Rasmussen, der havde stået for det praktiske arbejde, trak dækket bort, og som ceremonien var ved at være slut, dukkede Arne Bang op – "hans Tog var blevet forsinket en halv Time."

Julemærke. I 1940 blev det tegnet af Arne Bang. Symbolsk er motivet en hvid due, der flyver op med en grøn kvist i næbet. I baggrunden for oven knejser en hvid stjerne, hvorfra udgår stråler i toner af blåt – et flot bud på billedhuggerens enkle, markante grafiske evner. I årets avisomtale læses: "Det er glædeligt at kunne sige, at Aarets Julemærke er smukt – efter en periode med stiliserede, sæbedukkelignende Børn og sære Hvalfisk har Julemærkekomitéen fundet sig selv igen. Det nye Julemærke symboliserer danske Ønsker om Fred i Verden. ... Under sidste Verdenskrig udsendte vi ogsaa Fredsmærker ved Juletid."

Udstilling i Østergade. Julemærket ses på en invitation til Arne Bangs decemberudstilling 1940, der denne gang fandt sted i Østergade 22. Typografien er fortsat den samme, men formen er gået fra det høje slanke til et lavere, lidt bredere kort. Dekorationen er karakteristisk. Med sikker hånd har Bang med afsæt i "Morgenfruen" tegnet et udvalg af produktionen og atter ladet rankevækster udgå fra det, der denne gang er en af de lidt højere riflede skåle. På invitationen ses med rødt svanemærket for Holmegaard, men ordene Holmegaard Stentøj er definitivt væk.

En anmelder i Berlingske Aftenavis fortæller den 11. december, at "et par af hans monumentale Figurer og Vaser som f.eks. den næsten tøndeformede Fiskerkone, danner Udstillingens kunstneriske Højdepunkt." Videre omtales flakonagtige buketholdere til ophæng, lyse eller grønne slanke krus til juleøl og "ejendommelige skåle i konkylie-agtige svejfede og udkrængede former".

Relieffer til Næstved. 1940 var et travlt år for Arne Bang, der også nåede at udføre relieffer til to byggerier, som arkitekt Jørgen Otbo afsluttede det år – Lille Næstved Skole på Herlufholmsvej og det topmoderne, klassicerende funktionalistiske Næstved Rådhus. Beg-

På invitationen til Arne Bangs 1940-udstilling ses både hans sikre stregtegning og det fredssøgende julemærke, som han tegnede det år.

I en anmeldelse af Bangs 1940-udstilling omtales "ejendommelige skåle i konkylie-agtige svejfede og udkrængede former" – mon det har været værker som disse to? Den lyse tilhører Næstved Museum, den mørke er i privateje.

ge steder stod Bang for en klar markering af indgangspartierne. Med tre relieffer hvert sted fremhævede han dobbeltindgangene.

Næstved Rådhus. På rådhusreliefferne står yderst til højre en muskuløs ung mand med hammer og tang ved ambolten – et billede på håndværkerne. Med kvinden som dekorativt afsæt er der midtfor en allegori, der spænder over industrien i form af et tandhjul, handlen symboliseret ved Merkurs vingede stav og ankeret ved kvindens bryst tegner søfarten. Kvisten i hendes højre hånd er vel først og fremmest et dekorativt indslag – dog kan den læses som et billede på forstvæsnet. I symmetrisk opstilling omkring den centrale kvindefigur er det den ligeledes velbyggede landmanden, der til højre, med blikket rettet ind mod midten, spejler håndværkeren. Den symbolske og på dette tidspunkt anakronistiske attribut er leen, der med de i dekorativ øjemed stærkt forstørrede aks markerer landbruget som et væsentligt element på Næstved-egnen. Det fortælles, at kunstneren i september 1940 støbte reliefferne på stedet.

Lille Næstved Skole. Den stramt symmetriske Lille Næstved Skole har et let fremskudt midterparti, hvor en bred trappe byder velkommen. De to indgange er ”foret” med gule sten og flankeret af tre høje, smalle, relieffer med hver deres underfelt med tekst og tegn. Reliefferne følger sig symbiotisk til bygningen. De gule sten fra indgangen er ført ud for også at indramme dem, og dermed skabe en total integration af de fortællende felter. Yderst til venstre er en pige og en dreng symmetrisk stillet op under et træ.

Iført et af billedhuggerkunstens sjældne gengivelser af gummistøvler, står han med en bog i hånden og viser et sneglehus frem, mens hun rækker frem med et bundt grene og planter. Nedenunder i tekstfeltet står de fire linjer: *Vort Modersmaal / er dejligt / Det har saa mild / en Klang* – et lille uddrag om Edv. Lembckes 1859-vers, hvoraf en passage i Skibelund Krat ved Vejen smykker et af Hansen Jacobsens hovedværker, monumentet *Modersmaalet*. Midt for er tre børn forsamlede – en dreng og to piger. De synes at synge sammen – måske netop ordene i relieffet nedenfor: *Den signede Dag / med Fryd vi ser / af Havet til os / opkomme*. De er de første linjer af en nordisk dagviser, som Grundtvig har skrevet ind som en af landets skattede salmer. Ordene illustrerer Bang ved i baggrunden i lavt relief at lade solens stråler trække radier kun ganske let overlappet af symbolske cumulusskyer og en kvidrende lærke.

Yderst til højre ses i spejling af det venstre relief atter en pige og en dreng, men denne gang er det hende, der i højre side holder en bog, mens drengen med en globus i hånden peger ind på et punkt, som tilskueren må formode er Danmark. Det understreges af landkortsrelieffet ovenover og tekstfeltet nedenunder: *”I Danmark / er jeg født / der har jeg / hjemme”* – de første linjer af H.C. Andersens sang fra 1850.

De meget velintegrerede relieffer afspejler billedhugger Arne Bangs sikre formsans og blik for at indgå i en helhed. Samtidig viser de både hans lyst til at oplyse og viderebringe stærke traditioner, samtidig med at resultatet præsenterer hans sikre sans for det grafiske arbejde. Tekstfelterne er stramt komponeret og harmonisk stillet op med dekorative elementer, der på bedste vis udfylder og afbalancerer linjerne i de tre udvalgte tekstpassager.

I 1940 blev Arne Bangs tre relieffer til indgangen på Næstved Rådhus opsat. Foto Pernille Klemp.

Ved indgangen til Lille Næstved Skole blev i 1940 opsat tre relieffer af Arne Bang. De indgår meget harmonisk i den arkitektoniske helhed. I skolegården står en drikkebrønd, som han også har udført. Foto Pernille Klemp.

Som forstander Ludvig Schrøder fra Askov Højskole berettede om, hvordan gæster ved *Modersmaalet* straks brød ud i sang, så kan man forestille sig, hvordan verselinjerne i forbifarten har sat sang og melodi i hovedet på de passerende.

Frimærke. 1940 har Bang dateret sit studie til et højt, smalt frimærke med fire hvide svaner på en blå bund – et motiv, der på mange måder minder om sølvsmed Erik Magnussens emaljerede broche med samme motiv, men med fem svaner. En beslægtet svane-gruppe går igen i en af Bangs tegninger og i billedhugger Hugo Lissbergs 1955 skulptur i Munke Mose, Odense af *De vilde svaner*.

1941 ophørte definitivt broderen Jacob E. Bangs faste tilknytning til Holmegaards Glasværk. Han flyttede bort til nye udfordringer, men vendte dog lejlighedsvis tilbage i samspil med de dygtige glasmagere. Den ene af Arne Bangs døtre mindes at deres familie allerede i september 1940 flyttede fra boligen nede på Glasværket op til huset på Chr. Winthersvej, lige ved Fensmark kirke. Hjemmet var i slutningen af 1920'erne tegnet af og opført til den arkitektudannede Jacob E. Bang.

1942 modtog Arne Bang et legat på 1.000 kr. fra Carl Julius Petersens fond. Her først i 1940'erne var der godt gang i skolebyggeriet. Formodentlig netop i forlængelse af det flotte resultat, han havde leveret til Lille Næstved Skole, kom Bang til at stå for udsmykning til både Lindebjergskolen og Kildemarksskolen, der begge to stod færdige i 1942 efter tegninger af arkitekt Tidemand-Dal. Kildemarksskolen blev påbegyndt i 1941, indviet den 13. august 1942 og stod endelig afsluttet i 1943.

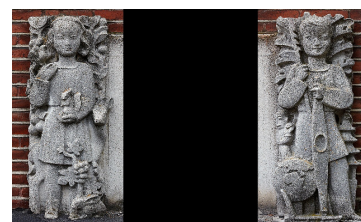
Lindebjergskolen, Næstved. Gad vide, hvordan opgaven blev stillet til Arne Bang? Her har han leveret meget mindre relieffer – det er da også krigens tid – men med en helt afgørende betydning for hele bygningens udtryk. De fire relieffer er så integrerede i formgivningen af indgangspartierne, at det er svært at tænke sig bygningen uden dem. Huset er mindre funkisagtigt end Lille Næstved Skole – mere klassisk i formen.

Blandt Arne Bangs efterladte papirer ligger dette markant enkle udkast til et frimærke med vægt på den nordiske enhed. Der er også bevaret en af hans skitser til et monumentalt værk med svaner i flugt.

I en århundreder gammel tradition for dørstykker har Arne Bang leveret to relieffer til hver af de symmetrisk anbragte indgange – hvoraf den ene dog er stærkt skamferet af en faldefærdig halvtagskonstruktion, der skal føre eleverne i tørvejr fra klasselokalerne til gymnastiksalen på den anden side af gården.

Af hensyn til den flotte, stramt komponerede, tidstypiske facade må man håbe, at en behjertet indsats bliver gjort for at fjerne denne skamferende senere tilføjelse. Ud over at reetablere den flotte helhed i facaden vil belønningen også være, at man da endelig kan nyde de meget fine dørrelieffer, som Arne Bang har fyldt med en mængde spændende detaljer.

Oppe over halvtaget står til venstre en pige med et eger i sin hånd omgivet af skovens vilde dyr med et dådyr, der ser frem bag hende – et billede på naturfagene. Til højre står en dreng med en kajak i favnen og en eksotisk pagode til højre. På den anden side er en globus vendt med Afrikas klare kontur frem mod den nysgerrige beskuer – et billede på geografien.

Arne Bang har udført to sæt relieffer til over dørene ved Lindebjergskolen i Næstved. Pigerne og drengene er omgivet af symboler på nogle af skolens fag. Foto Pernille Klemp.

Ved den anden indgang er der i venstre side en dreng med et sværd, et skjold og i baggrunden et blafrende flag – et billede på historien og dens store slag og tapre krigere... Mens pigen til højre med et Guldhorn i favnen symboliserer en anden side affortiden – de stærke spor fra vores forfædre.

Arbejdet med skulpturelle udsmykninger, der fremhæver indgangspartier, havde særlig gunstige forhold i fx Østrig og Tyskland omkring århundredeskiftet 1900 og et godt stykke ind i århundredet. Arne Bangs dørstykker følger sig her ind i en Europæisk tradition, og er et markant danske eksempel på en optimal udnyttelse af skulpturen som en del af bygningens samlede udtryk. Billedhuggeren har tænkt hvert relief-felt til på én og samme tid at formidle mange fortællinger og samtidig spænder han formen ud i en nøje udtænkt komposition med et kyndigt anbragt dekorativt bagtæppe af planter og løvværk.

Kildemarksskolen, Næstved. Den samtidige udsmykning til Kildemarksskolen er af en helt anden type. Her er tale om et fuldt dørstykke på tværs oppe over hele indgangen. Bygningens helhedsudtrykket er anderledes forenklet. Hvor reliefferne på Lindebjergskolen i kraft af, at de var sat ovenpå skulpturelt fremhævende ret kraftige lisener indgik som en del af en arkitektonisk fremhævelse af indgangene, er reliefferne på Kildemarksskolen i deres spinkle indramning den eneste dekorative prægning af facaden.

I venstre side af relieffet er en pige og en dreng samlet om en plante – et billede på botanikken og dermed naturfagene. Midt for læser de to i en bog – de boglige fag, og måske især dansk? Til højre handler det om de lige så vigtige kreative fag, der netop nu er ved at glide ud af folkeskolen: Den stående dreng med saven er et billede på sløjdfaget, mens den siddende pige med sytøjet viser håndarbejdsfaget. Skolen har endnu et relief, der til venstre for indgangen er op-hængt under et halvtæg. Her ses til venstre en scene ved et kateder, midt for en dialog om en globus og til venstre et par børn på vej til eller fra skole med bøgerne under armen og en taske over skulderen. Iblandt gamle fotos, som Bangs efterkommere har taget vare på, er der gengivelser af et sæt relieffer, hvoraf det ene klart er dateret 1935.

Reliefferne synes at være allegorier på henholdsvis skoletidens fag og fritidens sysler. På det ene relief ses fra venstre mod højre først en dreng og pige på vej i skole. Dernæst står de midtfor samlet om en bog, mens de yderst til højre er samlet ved tavlen, hvor Bang har anført årstallet 1935. Det andet relief har til venstre en svømmescene med et par piger og en af billedhuggerkunstens sjældent fremviste badedragter! De stiliserede bølger minder om de dekorative elementer i et af tekstfelterne til Lille Næstved Skole. Midt for er en pige og en dreng samlet om en stor bold, mens et par drenge ude til højre viser både gymnastikken og fodboldspillet. Gengivelserne er ikon-/piktogramagtige enkle og synes som klare forløbere for Arne Bangs mange skolerelieffer i årene 1940-42.

Julemærke 1942. Blandt Arne Bangs efterladte papirer ligger også et par eksemplarer af julemærket fra 1942 med et foto af Dronning Margrethe som barn omgivet af tegnede grøn-

Kildemarksskolen i Næstved har også et par dørstykker udført af Arne Bang. Det ene har måttet vige pladsen for en overdækning og hænger nu nede i børnehøjde, hvor eleverne kan se, hvordan skolebørn blev skildret i 1942. Foto Pernille Klemp.

ne ranker og nederst en enkel rød tekst. Kan det tænkes, at Arne Bang måske har stået for den grafiske tilrettelæggelse? Der er dog ikke bevaret tegninger, der underbygger denne tanke. Måske mærket snarer har ligget som inspiration til hans oplæg til 1950 – læs mere under det år.

1943 vistes på Charlottenborg udstillingen *Utzon-Frank og hans Elever* (27.8.-19.9.). Komitéen bag var direktør Chr. Grauballe og billedhuggerne Johannes Hansen, Mogens Bøggild, Henry Luckow-Nielsen (som Bang i 1944 skrev en artikel om) samt Bang selv, der også var katalogets redaktør. Jævnligt fremhævede Bang Frank som en god og dygtig lærer. Denne synes også at have været god til at skabe et levende miljø og et meget højt niveau blandt sine elever, der med hver deres individuelle præg har en tendens til i tidsånden at være ret underspillede/beskedne dele af et tidsbillede.

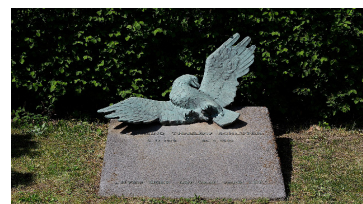
Respekten for den tidligere lærer fremgår tydeligt af Bangs forord til kataloget: "I disse Dage for 25 Aar siden valgtes Einar Utzon-Frank til Professor ved Kunstakademiets Billedhuggerskole. Det var et godt Valg – bedre end de Folk, som valgte, vel kunde vide, - for ikke alene var Frank en højt begavet, frodig og stærk Kunstner, men det viste sig, at han forbandt sin store Viden om Kunst og Kultur med usædvanlige Evner som Pædagog. Skolen fik hurtigt en udmærket Form. Mellem Lærer og Elev blev Forholdet som hos Renaissancens Mestre og Lærlinge. Døren stod altid aaben for Vejledning og Raad, og for os alle blev Skolen eet stort Værksted, for nogle næsten et Hjem, og Franks stærke Arbejdsevne virkede ansporende paa Eleven, som saa Værkerne vokse frem og mange Gange fik Lejligheden til at arbejde med paa dem. For de unge Billedhuggere blev Frank den ideelle Lærer. Hans Ord om Kunsten og Naturen fik Vægt og blev husket, fordi man forstod, hvor stærk og dyb hans Kærlighed og Forstaaelse var for Tingene. ... Udstillingen er tænkt som en Hyldest fra Eleverne til Frank i Erkendelse af hvor meget hver især skylder ham som Kunstner og Lærer. Forhaabentlig giver den Offentligheden et smukt Indtryk af den Skole, der ligger bag – en kunstnerisk Oplevelse – og Løfter om kommende Udvikling i Billedhuggerkunsten herhjemme.

"Kataloget er muliggjort med en række annoncer, hvortil Arne Bang har tegnet enkle, meget dekorative vignettefigurer – bl.a. til AB-Stentøj, hvorunder står Holmegaards Glasværk a/s og adressen Nyhavn 12. Der er også en annonce for Schou, Ravnholm a/s, Lyngby, som Jacob E. Bang på denne tid ser ud til at være blevet knyttet til, måske som led i virket som kunstnerisk konsulent for Schous nabofabrik, Nymølle. På udstillingen viste Bang som katalog nummer 74 sit afgangsværk, her blot kaldet *En Falden* og dertil Tycho Brahe lågkrukken fra 1927.

Gravmæle for F.T. Schlüter, Fensmark. 1943 døde den unge Flemming Thaulow Schlüter. Arne Bang fik til opgave at udføre hans gravsten – et let skråtliggende støbt rektangulært stykke, der øverst er smykket med en baskende rovfugl som i dødskrampe. Motivet arbejdede Bang i en skitse fra 1945 videre med som oplæg til et mindesmærke til Svinø over de faldne – de mennesker, der havde ofret sig for bl.a. at kaste de hemmelige våbensendinger ud over mosen.

Da det under krigen blev vanskeligt at skaffe råvarer og især metal var svært betaleligt, blev der en øget efterspørgsel på keramik og glas. Mange forskellige sølvsmede brugte Bangs stentøj som afsæt for tidens raffinerede lågkrukker – 1940'erne fødselsdags- og jubilæumsgaver. Udlånt af Boy Johansen, Århus. Foto: Pernille Klemp.

Arne Bang har lavet gravmælet over den unge Flemming Thaulow Schlüter og siden arbejdet videre med fuglemotivet i oplægget til et minde ved Svinø for de faldne piloter.

Skribentvirksomhed. Arne Bang har med sikkerhed gjort sig mange tanker om kunsten og dens væsen, men det er begrænset, hvad han har skrevet. I årene 1943-44 er han forfatter til tre artikler i tidskriftet *Samleren*. De kan læses ved at man her på Arne Bangs del af museets hjemmeside klikker sig ind i *Værkoversigten* og i øverste menu vælger Bangs artikler. Den første artikel, der tryktes handler om "Billedhuggeren Hans W. Larsen" på side 41-44 i tidsskriftet *Samleren*, som hans bror Jacob E. Bang redigerede i årene 1942-43.

Bang fremhæver den 15 år ældre kollegas stille væsen, og gode blik for de afgørende præmisser, som i Hans W. Larsens Kresten Kold skitse, hvor han lader den store skolereformator "hænge" et kort sekund ved katederet som var han allerede på spring videre. Bang hæfter sig også ved kollegaens hastige skitse af myten om Pallas Athenes fødsel. Gudiinden modellerede Bang selv til opsætning i 1953 højt oppe over indgangen til Næstved Gymnasium. Her valgte han en majestætisk, roligt stående Athene uden andre attributter end hjælmen ved hendes fødder.

Samme sted og år tryktes side 130-133 Bangs artikel "Billedhuggeren Aage Nielsen Edwin". Teksten er præget af den fine forståelse for en samtidig kollega. Bang fremhæver stærkt Edwins markante relief "Barrestøbere", hvor arbejderne tegner sig i højt relief på en baggrund af et rytmisk mønster, der er opstået ved kigget ind på de kantede endeflader af de stablede barrer. Netop arbejdet med reliefferne havde han i de år beskæftiget sig indgående med på skolerne i Næstved. Der er et fint slægtskab i deres arbejder, om end Aage Nielsen Edwin arbejder i langt højere relief, hvor dele næsten får karakter af friskulpturer.

Julemærke 1943. Dateret 1943 er der i Bangs gemmer også et udkast til et julemærke, hvor et barn på en blå bund sidder og griber ud efter stjernerne. Det blev ikke realiseret.

1944 fortsatte og afsluttedes Bangs skribentvirksomhed i *Samleren*. Det år tryktes side 41-43 hans rigt illustrerede artikel "Billedhuggeren H. Luckow-Nielsen". Bang udtrykte stor beundring for billedhuggerens værker: "Hvor er det godt, at der laves Kunst, der taler til Hjertet og ikke til Forstanden. Kunst, der fortæller os noget menneskeligt, med paa én Gang ophøjet og letfattelig Sandhed – uden al kunstig Teori, som er saa inderlig overflødig. I øvrigt skal Billederne tale for sig selv. De gør det bedre end jeg, og det er kun beklageligt, at Pladsen er saa begrænset. Meget andet skulde være med." Artiklen kan læses ved at vælge i øverste bjælke i afsnittet *Værkoversigt*.

Glas. På Charlottenborgs Forårsudstilling viste Bang som katalog nummer 606 under dekorativ kunst: *En Samling Stentøj og Kunstglas. Priser: Henv. Kontoret. Fremstillet paa A/S Holmegaard Glasværk*. I formuleringen om glasværket anfører han rigtignok produktionsstedet, men reelt står der jo ikke længere, at stentøjet er en del af glasværkets egenproduktion. Til gengæld er her en klar datering på arbejder i glas udført af Arne Bang.

På Charlottenborg blev journalisten Henriette fra Billedbladet fængslet af Bangs vaser. "Jeg maatte absolut tale med Kunstneren, der havde fremstillet disse Glas – det viste sig at være Billedhuggeren Arne Bang,

Blandt Arne Bangs efterladte papirer er der et udkast til et julemærke for 1943 – et lille barn, der smager på stjernerne.

kunstnerisk Medarbejder ved Holmegaard Glasværk. Og kort Tid efter sidder jeg i hans Atelier paa den snart 125-aarige Fabrik. I den store Mose mellem Næstved og Haslev. Det er denne Mose, der er Skyld i, at vort største Glasværk ikke for længst har maattet standse Driften. I en metalfattig Tid bruges der mere og mere Glasemballage – og Holmegaards Leveringstid er i Øjeblikket atten Maaneder. "Bliver der plads til de rent dekorative Opgaver, naar Fabrikken er saa haardt spændt for?" "Det rent kunstneriske Arbejde omfatter en saa ringe Del af Produktionen, at der nok kan blive Plads til det, jeg har Lyst til at lave." Henriette beder Bang fortælle om "den moderne Stil i Blomstervaser", hvortil Bang funderer: "Jeg tror først, at vi kan se den om mange Aar. Se nu den lille Vase, der staar derhenne – den med smalle hvide Striber paa skraa over det grønne Glas. I Dag er man ikke i Tvivl om, at den er typisk for Klunketidens Glas...Nu synes alle disse gamle sager – lyserøde Glasflødekander med mælkehvide Hanke o.s.v. – at blive højeste Mode. Før kunde Antikvitetshandlerne ikke sælge dem for 25 Øre Stykket. Nu skrues de op i Pris! Men skal vi ikke være enige om, at vor Tids Interesse for disse Sager er Koketteri – vi tager dem da ikke højtideligt! Vi kan sige, at Kuriositeter er kommet paa Mode... i nogen Grad begunstiget af den almindelige Varemangel. Jeg mener, Olmerdug var jo heller ikke blevet saa stor en Succes, dersom man havde haft mange nye, fristende Tekstiler, vel? ... Smaamoder opstaar og forgaar, ikke blot i Serviceglas, men ogsaa i Blomstervaser. Pludselig var det eneste saliggørende at have sine Blomster staaende i smalle Akvarieglas; det var for Resten ikke saa galt – men uden Blomster synes jeg ikke, disse Glas er videre dekorative..." Dertil indvender Henriette, at de jo kun er fremme med blomster i, hvortil Bang replicerer med løftede øjenbryn: "Saaledes er der jo mange, der ser paa det, men jeg hævder nu, at et Glas skal være lige saa smukt uden Blomster som med! Det er netop deri Opgaven bestaar, og det er det, der gør den vanskelig og interessant. Jeg tror i det hele taget, Glas er det sværeste af alle Materialer at arbejde med – for ved De hvad: Tænk, hvis en Maler skulde tænke paa, hvordan hans Maleri saa ud fra Bagsiden! ... Men Glasset – det viser sig fra alle Sider paa én Gang, og ingen af alle de Linier maa ødelægge noget for de andre." Henriette spørger, hvordan man tegner et glas. "Det kan næsten heller ikke lade sig gøre. Man kan fæstne en Idé til Papiret, Resten foregaar i Glaspusteriet. Man kan kun til en vis Grad vænne sig til at tænke "firdimensionalt"."

Nymølle. I 1944 blev Arne Bangs bror, Jacob E. Bang, ansat som kunstnerisk konsulent for Schous fabrikkers keramikfabrik, Nymølle. Til udstillingen er samlet et udvalg af de keramiske værker, der bærer hans mærke – i form og karakter ligger de tæt på broderens produktion. Som brødrene fulgtes tæt gennem deres uddannelse og ansættelser har ogsaa Arne Bang stået for dele af Nymølle-sortimentet, bl.a. en serie stiliserede kvindefigurer. De er dog ikke lokaliseret til visning på udstillingen. Skulle der være gæster med indgående viden om kunstnerne og værker fra Nymølle-værkstedet, må de meget gerne kontakte Vejen Kunstmuseum på tlf. 75360482 (kl. 10-12) eller pr. mail: museum@vejenkom.dk. Samme år tildeltes Bang *Billedskærerlaugets Ekstrapræmie* for et udkast til et *Mindesmonument i træ*.

Julemærke. Årets julemærke tegnede Bang i 1940, 1944 og slutte-

Hos en af Arne Bangs efterkommere er bevaret den glaskål, der er gengivet i 1944 omtalen af hans virke på Holmegaards Glasværk.

Under forberedelser til Vejen Kunstmuseums Arne Bang-udstilling er det ogsaa lykkedes at forene en lille samling stentøj udført af hans bror, arkitekten Jacob E. Bang hos Nymølle ved Lyngby. Dette kapitel i dansk stentøjshistorie er endnu ikke belyst, og museet vil meget gerne høre fra folk, der måtte have viden om værker og arkivalier vedrørende produktionen hos Nymølle. Foto: Pernille Klemp.

Arne Bang har tegnet julemærkerne for 1940, 1944 og 1946.

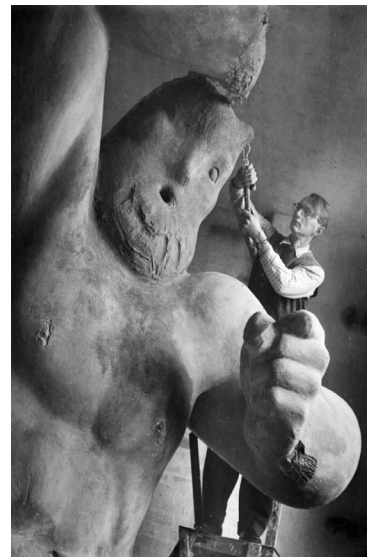
ligt i 1946. Hvor duen på 1940-mærket i besættelsens første år er et klart symbol på ønsket om fred, blev 1944-mærket med et enkelt stærkt brændende lys et billede på håbet om krigens afslutning. Ligesom postkort med Hansen Jacobsens skulptur *Modersmålet* i begyndelsen af 1900-tallet sendtes over den gamle grænse i stille politisk protest mod at dansk ikke længere måtte tales syd for Kongeåen, har også det stolt brændende lys for mange haft en vigtig bagvedliggende værdi. Mærket satte i hvert fald rekord med tryk af 650.000 stykker. Motivet beskrev en journalist som "enkelt og smukt, egentlig kun et Julelys." Ja, men med en langt større symbolværdi!

Fladså-trolden. Den 22. december 1944 indviedes en af Danmarks største skulpturer, Bangs fem meter høje Fladså-trold. En udate-ret avisomtale i Bangs scrapbog fortæller: "Jernstangen i Anlægget foran Raadhuset stod saa længe ene og bar, at den var ved at indgaa i Anlægget som en naturlig Ting efter i lange Tider at have været en Skive for Folkevittigheden. Nu er Jernstangens Saga forbi, den er nu kun Rygraden i den kæmpemæssige Betontrold, der i Løbet af de sidste Maaneder er vokset op omkring den. Endnu Fredag Middag stod Bang og pudsede paa den, men saa fik den Dækket over sig, saa den var klar til Afsløringen Fredag Eftermiddag."

I artiklen fortælles, at finansieringen faldt på plads i kraft af "...en snævrere Kreds i Næstved, og Kommunen tilbød at bekoste Jord og Ledningsarbejder, men først da Arne Bang tilbød at udføre Arbejdet paa økonomisk gunstige Vilkaar, fandt man det rimeligt at antage hans Projekt..." Trolden blev opstillet på initiativ af to lokale foreninger: Turistforeningen og Kunstforeningen. De to foreninger overdrog skulpturen til byen, hvis borgmester udtrykte håb om, at den ville være første skridt på vej mod flere udsmykningsprojekter i bymidten. Landsretssagfører H. Juulsgaard stod for indvielsen. Han takkede de to foreninger og pointerede, at det var en lokal fortælling, der her blev skildret af en lokal kunstner.

Bang, der siden slutningen af 1920'erne havde været bosat i det nærved liggende Fensmark, havde taget fat i den vilde fortælling om trolden fra Fladså, der - i vrede over de larmende kirkeklokker - gik mod Næstved med en mægtig sæk sand, som skulle bruges til at begrave kirken. Først for sent opdagede han, at der var et ganske stort hul i sækken, og at sandet undervejs var væltet ud og havde dannet bakker mellem Fladså og Næstved. I vrede over miseren kastede han sækken og det sidste sand ind mod Næstved – således opstod sandbakken bag trolden.

Polemisk spørger en af de lokale aviser: "Var det saa blevet til Fladsaatrolden, der ville begrave Næstved? De fleste af de hen ved 200 Tilskuere, der saa Dækket falde i Gaar Eftermiddags syntes ikke, det var saadan en rigtig Trold: lavstammet, bred, hadefuldt at se til. Arne Bang har gjort Trolden til en kæmpe, en Kolos med svulmende Lemmer og spændt Bryst, et Udtryk for Styrke mere end for Ondsind. Hvordan virker han saa? Ja, derom vil Næstvederne og Byens Gæster diskutere vidt og bredt. Faa vil finde ham køn – Cement er jo ikke noget dekorativt Materiale – de fleste vil beundre hans Krafftfuldhed, og alle vil glæde sig over, at vor skulpturfattige By har faaet sin første helt store Skulptur. For stor er den, ikke mindre end 5 Meter høj, og dermed Danmarks største Enkelt-Skulptur."

Billedbladets fotograf har i 1944 fanget Arne Bang under modellering af hovedet til den tre meter høje trold til opstilling overfor Næstved Rådhus. Det færdige anlæg står endnu som da Bang modellerede det. Foto: Pernille Klemp.

Trolden havde været et stykke tid undervejs. Da den i første omgang var ved at være færdig, skete der et uheld, og meget af arbejdet skulle gøres om. Billedhuggerens børn mindes, at der i atelieret var en mægtig konstruktion, som man kunne lege på og omkring – og måske dér også var gemt nogle af de illegale våben, som den aktive modstandsmand var med til at hente i mosen, hvor de blev kastet ned tæt ved Bangs atelier. Trolden fik sin plads i midteraksen overfor Næstveds rådhus, der stod færdig i 1940 med indgangsrelieffer udført af Arne Bang – se under 1940.

Med fire års afstand stod kunstneren nu med et værk, der skulle møde hans relieffer på den anden side af vejen. De er stramme og klassiske i deres form. Mere organisk og i et med jorden er trolden, der i kraft af cementen netop får en grovhed, der knytter ham til naturen. Bang har modelleret ham som en tæt klump af en figur. Det skyldes i høj grad, at materialet umuliggør detaljering. Små fremspring i figuren ville give plads for vandansamlinger, og de ville om vinteren være potentielle afsæt for frostskafer.

Ligesom Niels Hansen Jacobsen af økonomiske årsager oprindelig modellerede Troldespringvandet i cement – der var ikke råd til masser af bronze og granit, som han kunne have ønsket - ligeledes har Bang p.g.a. skulpturens store volumen været tvunget til at vælge et materiale, der var overkommeligt i pris – og dermed måttet vælge en ret enkelt form.

Den mægtige faun-agtige trold står med et par manglekantede basiner foran sig og i selskab med en slange, der som han retter hovedet vagtsomt frem mod rådhuset. Slangen snor sig rundt om den nederste del, og minder om, hvordan Bang på nogle af sine stentøjskrukker benytter slyngede løb af tynde lerpølser som dekorative elementer. En beslægtet slangeform/Midgårdssorm slynger sig om den skulpturelle grundform i Bangs udkast til et Saxo monument, som han udstillede det følgende år på Charlottenborg.

Afværgende holder trolden sin højre arm op for ansigtet, som havde han set et af de frygtede kors, der kan spærre den vej. Hans små, runde øjne og den rundt åbne mund synes klar til et udbrud – måske et angrebshyl mens han løfter sin knyttede venstre hånd? Hele kroppen er antydningssvis modelleret med pelstotter i lavt relief. Mest markant er ansigtet med langt hår og skæg, der i modelleringen minder om nogle af barokkens fontænemasker. Hvor Hansen Jacobsens trold har en lang hale, som den griber fat i med den ene hånd, har Bang på bagsiden af figuren blot antydning af troldens halestump. Til gengæld er dér en munter modellering af troldens bagdel og nederst ser man trædfladen af dens buttede ikke pelsklædte fod. Nu over 75 år efter dens indvielse er enkelte punkter i cementoverfladen ved at skalle af, men samlet set har han stået flot gennem de mange års vind og vejr. Cementen er egentlig kun blevet kønnere med årene.

1945 var Bang rigt repræsenteret på Charlottenborgs Efterårsudstilling. I de mange bevarede anmeldelser er der talrige gengivelser af hans skulpturer. Af de 15 viste værker er det lykkedes at finde oplysninger om mindst elleve af dem op til udstillingen på Vejen Kunstmuseum – markeret med *. Af kataloget fremgår det, at Bang udstillede:

Billedbladets fotograf var i 1944 på besøg hos Bang i Næstved og har her fanget ham i indgangen til haven. Tydeligt ses den væggs patchwork af forskellige sten og skulpturelle elementer. Det katteagtige hoved er i dag indmuret ved indgangen til værkstedet. Muren krones af en vase – en beslægtet form er lånt til udstillingen. Dele af muren kan endnu ses med dens mange forskellige elementer, som Arne Bang og mureren satte sammen. Foto Pernille Klemp.

329. Skulptur. Cement. 100 x 75.	3.000 kr.
330. * De 12 hellige Ting. Urskive. Stentøj. 300 x 300.	5.000 kr.
331. * Mand med Ugle. Portræt. 75 x 75.	
332. * Sophus Claussen. Blaa Fajance. H. 175.	3.000 kr.
333. * Skabelsen. Skitse. H. 100.	
334. * En Falden.	
335. Eva med Slange. Skitse. H. 50.	250 kr.
336. * Kentaupige og -Dreng. Stentøj. H. 35. Pr. Par	350 kr.
337. * Munken lytter til Fuglenes Sang. Skitse. H. 35.	
338. * Saxo Gramaticus. Skitse. H. 35.	
339. Haarvask. Skitse. H. 35.	
340. * Høstpige. Skitse. B. 35.	
341. Jydske Lov. Skitser.	
342. Brud suger Æg. Chamotte. Privateje.	
343. * Mammut. Chamotte. Privateje.	
344. Hjort og Hind. Stentøj.	250 kr.
345. Bjørneunge. Stentøj.	75 kr.
346. * Tycho Brahe. Vase. Tilh. Observatoriet.	

Det hvilende kæmpehoved var en af efterårsudstillingens sensationer. Det stod siden i Arne Bangs have i Fensmark, og blev solgt til en kaffegrosserer. Skulle nogen kende til dets nuværende placering, er Vejen Kunstmuseum interesseret i at høre mere.

Skulpturer. I sin anmeldelse af udstillingen noterede Pierre Lübecker: "Af de fire udstillende Billedhuggere vil Arne Bang utvivlsomt samle den største Interesse. Fantasien er frodig. Stilen er ikke fri for at være lidt for glat, keramisk – det gælder navnlig de mindre Studier i Ler – men "Manden med Uglen" og det store Mandshoved er karakterfulde Arbejder."

Det var især katalog nummer 329 – det monumentale cementhoved, der tiltrak sig opmærksomhed. Det blev gengivet i langt de fleste omtaler af udstillingen og fik tilmed æren af en karikaturtegning i Socialdemokraten med den vittige billedtekst: "Et Kæmpehoved, der viser, at Materiale manglen ikke alle vegne gør sig gældende." Hovedet, der i dag kun kendes fra fotos, stod en tid i billedhuggerens have, hvorefter det blev solgt til en kaffegrosserer Jensen. Her hører sporene op. Skulle der være nogen med viden om skulpturens historie og nuværende placering, må de meget gerne kontakte Vejen Kunstmuseum.

En god del opmærksomhed fik også katalog nummer 330, hvis mange reliefdele er bevaret, og er samlet til en mægtig helhed på 3x3 meter på velkomstvæggen i udstillingen på Vejen Kunstmuseum – læs mere under 1937, da Bang første gang udstillede uret.

Mand med en ugle viser sig at være et portræt af Bangs far, maleren Christian Bang, der bl.a. var tegnelærer for kongehuset. Portrættet er her omtalt under Bangs fødselsår, 1901. Sophus Claussen-portrættet er en blåglaseret stentøjs skulptur af imponerende format. Den er omtalt her i biografien under 1932. Den vises på udstillingen sammen med en version i cement. Denne er i bunden dateret 1944.

Skabelsen er ifølge kataloget en meterhøj skitse. Af bevarede fotografier ses, at den var udført i glaseret stentøj. I dag kendes dog kun en gipsskitse. Beklædt i en mosaik af stentøjsstykker(?) står Vorherre tøndeformet og mægtig med et rankt stående menneske i sin hånd og en kappe om skuldrene. Ved hans fødder anes i relief bl.a. en karakteristisk silhuet af bl.a. en mammut og en giraf. Hen over

hans lyse kropsflade flyver en syngende lærke og en mægtig fugl af samme karakter som Johannes-ørnen til kl. fire i det store urrelief.

Vorherre ses på en jordkugleformet sokkel, der med sine længdegrads-ribber minder om Bangs karakteristiske ribdekorerede vaser. Formen er smykket med slyngede bånd af havoverflade og derimellem svømmende fisk og en skildpadde kravler øverst på kuglen. De slyngede bånd spejler slyngningerne i kanten af hans kappe. Som katalog nummer 334 viste Bang sit guldmedaljeværk, *En falden Kriger* – læs mere under 1932 og 1940.

Katalog nummer 335 var en skitse af *Eva med Slange*. Den er ikke dukket op til udstillingen. Det er derimod et eksemplar af katalog nummer 336, der var et sæt kentaure. Under bunden er indridset 1945 på en ung stentøjskentaure, der til udstillingen er indlånt fra Næstved Museum.

Munken. De næste to skitser, *Munken lytter til Fuglenes Sang* og *Saxo Gramaticus* er det muligt at sige noget om. Den første er fint dokumenteret takket være to bevarede fotos – det ene taget fra forfra, det andet fra siden. Lyttende med hovedet på skrå og hånden under hagen minder munkens hoved lidt om det monumentale hoved, der var udstillet som nr. 329. Elegant og ret reliefagtigt har Bang modelleret den unge munk, så han bagud nærmest går i et med de dekorativt modellerede træ, hvorunder en hvilende hjort ligger. Mellem løvværket kvidrer fuglene og til højre for munken anes det, der nok er et klosterbyggeri.

Til udstillingen på Vejen Kunstmuseum er indlånt Bangs gipsskitse til et Saxo-monument. I en spiralbevægelse fortælles Danmarkshistorie i reliefform rundt om den siddende figur med start ved Midgårdsormens hale.

Saxo. Lige så fuld af fortællende elementer er Saxo-skitsen med en slangeform i slægt med den, der slynger sig om Fladså-troldens sokkel. Her er en lang historisk spiral rundt om den siddende Saxo. I relief begynder den på siden ved Midgårdsormens hale og snor sig rundt om Saxo til den ender oppe bag hans hoved. Fortælletråden bevæger sig fra mytologiens tid over vikingerne til kendte fikspunkter som Københavns grundlægger Absalon og helt frem til Mor-Danmark med fanen. Knap et tiår senere tog Bang atter fat i Saxo-temaet, men da var det i flad reliefform til Næstved Gymnasium.

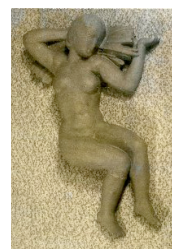
Høstpige. Katalog nummer 339, "Haarvask" er heller ikke dukket op i arbejdet op til udstillingen. Det er imidlertid nummer 340, en ½ meter lang skitse til "Høstpige". Studiet af den liggende kvinde vises på 2011-udstillingen på Vejen Kunstmuseum. Modellen var glasmager Peter Larsens datter Dagny, der arbejdede hos Bang med påsætning af

Den meterhøje figur Skabelsen ser ud til at være beklædt med glaserede stentøjsstykker. På et af Billedbladets 1944-fotos fra Bangs værksted ses han i gang med modelleringsarbejdet mens man i baggrunden aner en sokkel til Skabelsen – på et pressefoto kaldet Noah.

Blandt Arne Bangs bevarede papirer er to gode fotos af hans studie af den lyttende munk. I relief er indflettet indtryk af dyr, kloster og planter.

Glasblæser Peter Larsens datter lå model til skulpturen Høstpige. Figuren vises på udstillingen på Vejen Kunstmuseum.

blade, rullede ranker og kugler på stentøjet. I 1970'erne tog Bang atter fat på figuren og udførte den i langt over legemstørrelse.

Jydske Lov. Det næste værk i kataloget, en skitse over temaet Jydske Lov, kendes fra et par gamle fotos. Studiet minder i den enkle, kantede form lidt om den svenske billedhugger Carl Milles' Sten Sture Monument, der i 1925 indviedes ved Uppsala. Bagest står som et stiliseret relief syv krigsklædte riddere skulder ved skulder. Deres kropsform går i et fra hoved over skuldre til bunden af deres lange kjortler. Foran sig holder de deres lange sværd – yderst til venstre står en med et banner. Som på en forscene i langt højere relief ses en biskop, der overrækker loven til kongen. Som nummer 342 står chamottefiguren *Brud suger Æg*, der ikke er dukket op til udstillingen.

Mammut. Næst på listen er ligeledes en chamottefigur. Motivet er den gang en mammut. Elefanter har Bang været glad for at modellere, og de findes i en del varianter som dekorative figurer, i flaskeform og som lysestager. Til 2011-udstillingen på Vejen Kunstmuseum er indlånt en mægtig, over ½ meter høj mammut, der kendes i mindst to eksemplarer. En anden version er gengivet i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri* 1939. I ganske lavt relief er nederst om dyret modelleret en kreds af våbensvindende, dansende krigere, der i fællesskab søger at fange det mægtige dyr. Katalog nummer 344 og 345 er ikke dukket op til udstillingen. Men som den sidste på listen er det ad kringlede veje lykket at lokalisere katalog nummer 346, den store Tycho Brahe lågkrukke, der er fyldigt omtalt under 1927.

I Berlingske Aftens omtale af Bangs store opvisning står der, at han var leder af Holmegaards stentøjsafdeling. Med sikkerhed blev værkerne endnu til i lokalerne på glasværket.

1946 viste Arne Bang på Charlottenborgs Forårsudstilling som katalog nummer 551 under skulptur: "Høstpige. H. 40 – 400 kr." Frem for højdemål skulle der snarere være sat en længde.

Julemærke. For tredje gang stod Bang for forlægget til årets julemærke. Atter var lyset i centrum - men denne gang i form af en hel adventskrans. I forlængelse af fredens due i 1940 og håbets brændende lys i 1944 er det oplagt at se adventskransen som et billede på det trygt samlede fællesskab i forlængelse af krigens år.

1947 blev Arne Bang som formand for Kunstnersamfundets billedhuggerafdeling indviklet i en ubehagelig sag om frihedsmonument til Fredericia, da det viste sig, at *Modstandsbevægelsens kunstneriske Udvalg*, havde anbefalet en lukket konkurrence med fem deltagere, hvoraf den ene, Johs. Bjerg, også selv sad i komiteen. Arne Bang havde, som fx Knud Nellemose og andre markante billedhuggere, været en aktiv modstandsmand - og fik da også i 1955 til opgave at sætte mindet i Næstved i anledning af 10-året for befrielsen - men, i sin egenskab af formand og med respekt for at overholde den demokratiske proces omkring konkurrencer blev Bang nødsaget til at gå ind i den offentlige polemik. Den tog mange kræfter og skabte dybe ar, der måske indirekte var årsag til, at Bang fremover neddrolede sit engagement i de nationale udstillinger og fokuserede på det lokalom-

Jydske Lov var udstillet i efteråret 1945. Det er uvist om denne skitse endnu eksisterer i anden form end på dette gamle foto.

Måske var det en version af denne mægtige Mammut, som Bang i 1945 udstillede om efteråret. Elefanter er en del af Bangs stentøjs-repertoire fra det tidligste katalog. I en artikel fra 1939 gengives en mammut, hvor Bang for neden har antydnet jægerne i krigsdans om det store dyr.

En gang i 1940'erne ses Arne Bang i haven i Fensmark med familien. Over muren er kigget ned til mosen og Holmegaards Glasværk. I alléen til højre for midten gik han på vej til og fra sit værksted på Værket.

råde han var glad for at være en integreret del af – og som i mange projekter fuldt udnyttede hans evner.

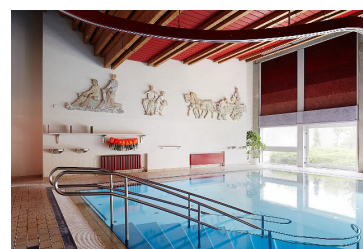
1948 står der i Holmegård Glasværks direktions beretning, der er underskrevet 5. marts 1948: "Fra 1. januar 1948 er der truffet en aftale med billedhugger Arne Bang, hvorefter han fratræder som fast lønnet funktionær ved virksomheden og i stedet overtager selve fremstillingen af stentøjet for egen regning. Salget sker som hidtil gennem Glasværket – med en salgsprovision svarende til den tidligere opnaaede bruttoavance." Med denne formulering er stentøjet for alvor blevet Arne Bangs helt egen produktion, men dog ikke anderledes end at det fortsat sælges gennem Glasværket.

Tankevækkende er det, at stentøjet kun indledningsvis bærer HG mærket, enkelte bærer både HG og AB. AB mærket tager over og bæres hele vejen igennem – endog i samspil med Jacob på sønnens produktion. Set med mange års afstand i en tid, hvor langt de færreste på nogen måde ville koble AB signaturen med Holmegård Glasværk, kan det synes sært, at Glasværket ikke i et mærke ønskede en klarere markering af, at det var deres produktion. Har man mon følt, at stentøjet slørede Værkets profil, men på samme tid haft god økonomi af den? Under krigen solgte den i alt fald rigtig godt!

Relieffer til Sparekassen. I 1948 afsluttedes det byggeri, der havde stået på siden 1946 under arkitekt Knud Andersen og hvor Sparekassen for Næstved og Omegn havde til huse. Til dem leverede Arne Bang en serie let bemalede gipsrelieffer, der i dag har fået plads på væggene over varmtvandsbassinet i Birkebjergcenteret i Næstved. De ser godt ud på stedet, og er sikkert en fin oplevelse for dem, der svømmer, men gipsen har tydeligvis ikke godt af det fugtige klima. Reliefferne bør bevares andetsteds, for de er gode, tidstypiske værker, og en fortællende del af Næstveds historie.

Det ville være spændende at have overhørt, hvilke krav og forventninger, der blev stillet til Bang, da han modtog opgaven. Som med reliefferne til rådhuset og skolerne har han løst opgaven ved at skabe nogle alment aflæselige billeder på arbejdet i by og på landet. Den ene side, hvor det handler om arbejdet på landet spænder fra venstre over fiskerne, der trækker garn op i deres båd over et ungt par i høstarbejdet til højre side, hvor et par stærke unge mænd er ved at kaste det bundtede korn op på en stor, solid vogn trukket af to livligt elegante heste. Med de høje kornaks som baggrund og med leen foran sig minder den unge bonde midt for på mange måder om ham på det højre relief til Næstved Rådhus.

På den anden side er det byens arbejdspladser. Yderst til venstre startes med en figur, der også kendes på landet, smeden. Med ambolten i forgrunden er han her vist ved essen i færd med at fremstille hestsko. For oven er der blevet plads til en lille samling dekorativt anbragte duer. Jernstøberiet har været en af Næstveds store arbejdspladser, så det er helt naturligt, at det næste relief viser medarbejderen ved støbeformen, der er ved at blive fyldt med den flydende glohede masse. Dernæst følger industriens arbejdspladser, hvor en ung arbejder bøjer sig ind over et mægtigt tandhjul, mens han ovenfor har fat i en

Arne Bangs bemalede gipsrelieffer til Sparekassen for Næstved og Omegn har over årene fået en ganske anden placering. De er ophængt ved varmtvandsbassinet i Birkebjergcenteret i Næstved. Foto: Pernille Klemp.

stor krog, der kan løfte de tunge emner på plads. Rækken sluttet af med kemikeren ved sin skranke med skuffer fulde af forskellige stoffer. Omkring ham står bl.a. en mægtig glasballon og det der ligner en spand maling. På disken er han i gang ved vægten. Bang har givet sig tid til også at få små detaljer med som de ridsede bånd om glasballonens indpakning og saksen, der stikker op af kemikerens lomme.

Rækken af relieffer er et flot tidsbillede af de møjsommelige arbejdere i gang med deres dont iført sydvest, kedeldragter, overalls eller kittel. Samtidig er de ualmindelig flot lavet med fine detaljer og dertil en helt usædvanlig bemaling, der giver dem en karakter, så de færreste ville gætte, at de "bare" er gips. Den air-brush-agtige bemaling er tidstypisk og giver en helt særlig finish.

Sidst på året, helt nøjagtigt den 25. november, godkendte Akademirådets altertavleudvalg Arne Bangs og broderen Jacob E. Bangs fælles projekt til Christianskirken i Lyngby. Kirken er tegnet af hans bror, men deres projekt blev ikke gennemført.

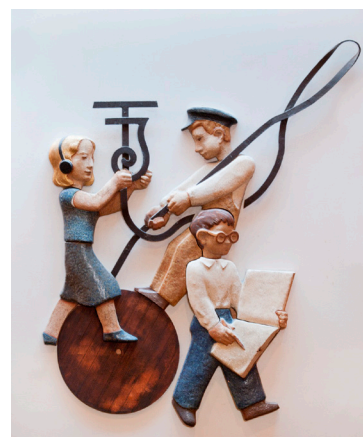
Relief til Jydsk Telefon. I forbindelse med et jubilæum i Jysk Telefon fik Bang i 1948 til opgave at skabe gaven fra personalet. Det er i en gammel avisomtale fra 9. maj samme år beskrevet som "et morsomt Kunstværk, der nu er opsat i Forhallen over Elevatorskakten i Telefonhuset i Aarhus. ... Masterne er af Træ Klokkerne rigtige Telefonklokker og snorene Telefontråd." Det fremgår, at Bang havde fremstillet reliefdelene på Holmegaard. Det meget store relief er i dag ophængt på en tavle i en trappeopgang i TDC-byggeri fra 1970'erne. Her har offentligheden ikke adgang.

Til billedserien om Arne Bangs nagelfaste værker (vises på udstillingen og kan ses her på hjemmesiden) har fotograf Lars Bay, Silkeborg, gjort relieffet tilgængeligt med en stribe billeder, hvor man både får et indtryk af helheden og de mindre detaljer.

Som ved det mægtige urrelief (se under 1945) har Bang arbejdet med den store flade ved punktvis at lave relieffelter. De er opbygget af flere stentøjsdele, der er brændt hver for sig og samlet i opsætningen. Som indramning om de muntre, ivrigt gestikulerende små figurer har han skabt en dekorativ bort af spiraldrejet kobberledning, som han her og der dekorativt har knyttet til de opsatte porcelænsklokker, der i sin tid sad på telefonpælene.

Relieffet består af en scene, hvor man yderst til venstre ser et par montører i gang med opsætning af telefonmaster og en gut, der går af sted med et overdimensioneret telefonrør. Midt for står en færdig mast, hvor en medarbejder er ved at opsætte ledningerne mens en anden står nedenfor med mere materiale. I højre side er der en mægtig kabelrulle, hvorfra en montør trækker et bredt bånd, der i hånden på en kvindelig medarbejder, en uundværlig omstillingsdame, udvikler sig til et sammenslynget JT for Jydsk Telefon, der blev grundlagt i 1895. Nederst går en bogholder af sted med en opslået bog.

1949 var der den 8. juni beretning i Næstved Tidende om indvielsen af Bangs relief på kapellet på bakketoppen på Næstved Kirkegård. Den monumentalt enkle, stærkt symmetriske bygning er opført i 1933. Det var oprindeligt meningen, at kobbersmedemester Ole Rasmussen skulle have leveret en udsmykning, men krigen og siden hans død satte

Til Jydsk Telefon leverede Bang i 1948 et stort relief sammensat af mange mindre stentøjsdele og kombinerede dem med telefonselskabets porcelænsklokker, telefonmaster og kobbertråde. På en legende måde er mange sider af virksomheden beskrevet. Foto: Lars Bay, Silkeborg.

Det symmetriske, monumentalt enkle kapel på Næstved Kirkegård er fra 1933. Først et godt stykke efter krigen fik det i 1949 tilført den skulpturelle udsmykning – Arne Bangs relief af dødsenglen med sin høst. Foto: Pernille Klemp.

en stopper for det. Opgaven blev siden overdraget til Bang, der løste den sammen med arkitekt Tidemand Dal og murermester Ladefoged.

Avisen skrev: "Et enkelt og smagfuldt Sandstensrelief, forestillende Dødsenglen med sin Høst i Favnen, afslørede i Gaar paa Næstved Kirkegaard." Selv sagde billedhuggeren: "Vi kender jo alle Billedet af Englen, der høster baade modent og umodent, og jeg haaber, mit Relief kan dække den Stemning, der hviler over dette Sted." Understregende den stærke symmetri valgte Bang at sætte figuren i midteraksen oppe over indgangen til kapellet. Den er modelleret i ganske lavt relief og hviler på en diminutiv plint, der synes som et par sten rykket frem af facaden. Englen forstærker symmetrien med sine to tungt nedhængende vinger – understregende netop nedtrykthed. Der er et fint samspil mellem den lodrette modellering i vingerne og englens dragt. De kunstnerisk nødvendige afvigelser i symmetrien sker ved, at hovedet er vendt mod højre og i kraft af favnens høst.

Figur ved Gadekæret i Fensmark. 100-året for Grundloven fejredes den 5. juni i Fensmark med Bangs skulptur, der er opstillet ved gadekæret. Glæden ved selv at kunne bestemme og tage del er symboliseret ved en kvinde, der står mellem det, der ligner stiliseret, bølgende korn, som hun med sin venstre hånd berører. I sin højre hånd holder hun en buket tæt ind til brystet mens hun rank og stolt skuer frem for sig. Både relieffet på kapellet og Grundlovfiguren indgår i billedserien i udstillingen og her på hjemmesiden.

Juleudstilling. Af en artikel fremgår, at Bang tilbagevendende afholdt decemberudstillinger i Brødrene Christensens Kunsthandel i Ringstedgade. Som billedhugger Niels Hansen Jacobsen talte om sin "julebrænding", tømte også Bang ovnen for potentielle gaveartikler op til jul. Ved udstillingen i 1949 noterede journalisten, at der også var værker udført for Fuurstrøm – især kvindefigurer, som det berettes gik som varmt brød i USA. Der må være sket en forveksling mellem Fuurstrøm og Nymølle. Kvindefigurerne var en del af broderen Jacob E. Bangs relancering af Nymølle keramikken, hvor man arbejdede med enkle kobbertryksoverførsler – læs mere under 1954. Som fornyelser skrives der om Bangs *Julefugle*, der er "baade morsomme og dekorative Lysbærere." Disse ganske enkle, strømlinede små fugleformer gik som varmt brød. De var letbrændte, og Bangs børn sad rundt om spisestuebordet og hjalp med at få dem bemalet.

1950 fejrede Holmegaards Glasværk 125-års jubilæum. I den forbindelse indviedes den 5. august Bangs skulptur af *Glasmakeren*. Det blev hans datter Gertrud, der ved højtideligheden trak klædet væk, så alle kunne se det færdige resultat. Her står den ranke unge arbejder i bar overkrop, med jernpipen og glasset løftet op mod himlen. Den støbte figur har Bang kombineret med metalstang og en helt reel glaspustet boble. Den kunne man dengang uden videre i egen leverance udskifte, om der skete skader. En af glasværkets tidligere medarbejdere, Verner Hansen mindes, at Bang i samme anledning lavede soklen til et solur, der var skænket af fagforeningerne – det eksisterer ikke længere.

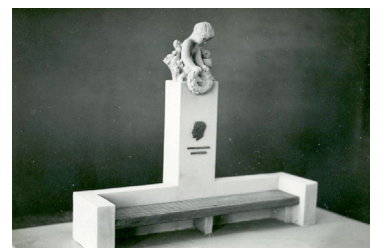
Portrætrelieffer. Som led i Holmegaards store jubilæum omtales også

Ved gadekæret i Fensmark står Arne Bangs hyldet til Grundloven. Foto: Pernille Klemp.

I anledning af Holmegaards Glasværks 125-års jubilæum indviedes Arne Bang "Glasmaker". Foto: Pernille Klemp.

Ved 125-års jubilæet blev der på administrationsbygningen opsat Bangs relieffer af Værkets grundlægger samt den sidste ejer. Et af kunstnerens gamle fotos er en skitse til et monument. Er det hans indledende tanker om et mindesmærke for Glasværkets sidste ejer inden man nåede frem til løsningen med relieffet over døren?

i en avis fra 6. november, at der blev opsat to relieffer over Indgangsdørene til Administrationsbygningen. Bestyrelsen skænkede det ene, der forestillede enkegrevinde Henriette Danneskiold-Samsøe fra Gisselfeld, der grundlagde glasværket i 1825. Det andet var en gave fra funktionærerne. Det var et portræt af grev Danneskiold-Samsøe, Værkets sidste ejer. Begge relieffer er udført af Arne Bang, støbt i bronze og opsat på blankpudsede rødlige granit felter, hvor teksten er sat med bronzebogstaver. De indgår i fotoserien over Arne Bang værker i Næstved og omegn.

Udkast til julemærke. Dateret 1950 ligger der i Arne Bangs gemmer også en lille serie udkast til årets julemærke, hvor han har portrætteret de tre prinsesser og for neden indrammet dem med henholdsvis en ranke med symbolerne på tro håb og kærlighed eller med en kristtjørn ranke. Et bevaret brev viser, at Bang havde en god støtte i julemærkekomitéen, men at valget faldt på en anden kunstner. Der er også bevaret en lille samling udaterede udkast til et julemærke, hvor Bang har skitseret hele arket udnyttet til én samlende fortælling med et passende delement i hver af arkets enkeltmærker – samme princip som fx dronning Margrethe benyttede mange år senere, da hun tegnede 1970-julemærket som en stor borg med omkringflyvende engle. Bang har i sine skitser taget afsæt i julekrybben og alle dem, der flokkedes om den.

Blandt Arne Bangs efterladte papirer er der også studier til et 1950-julemærke med gengivelse af landets tre prinsesser.

1951 blev Bang 50. Dagen blev anledning til en række længere portrætartikler, hvor det klart fremgår, at han befandt sig meget vel i Fensmark. Interviewernes spørgsmål førte også til en del overvejelser om kunst og kunstens verden. På spørgsmålet, om der var noget i gang i værkstedet viser Bangs svar, at han fortsat holdt på at nå ud til flest muligt til en overkommelig pris: "Ja, der kommer en hel ny stentøjsproduktion her fra værkstedet til foråret, ting, der samtidig kan anvendes og pynte; jeg mener der er et behov for den slags, og man har også en vis pligt til at lave ting, som menigmand kan købe. Når det er gået så godt med stentøjet, har det været en medvirkende årsag, at jeg hele tiden har haft gode medarbejdere, med hvem jeg har haft et fortræffeligt samarbejde." Endvidere reflekterer Bang over, hvorfor malersønnen blev billedhugger: "Jeg begyndte som lærling hos en billedhugger, skar i træ, malede, tegnede og modellerede; men da jeg kom på akademiet, blev det altså billedhuggeriet. Måske skyldes det professor Frank. Han var en mand, der kunne gøre os unge begejstrede for tingene, og vi så ved hans jubilæumsudstilling, som jeg havde den glæde at være med til at arrangere, at han faktisk har præget en hel generation af billedhuggere. Han blev en "revolution" for akademiet, billedhuggerskolen fik en vældig opblussen under ham, fordi han var en stor personlighed som menneske og kunstner. Der skete noget, da han kom til."

På et udateret foto ses Bang i stuen i hjemmet i Fensmark – rundt om ses eksempler på stentøj og glas. Huset var oprindeligt tegnet af broderen Jacob E. Bang som dennes eget hjem, men fraflyttet begyndelsen af 1940'erne, hvor Arne Bang og hans familie flyttede ind.

Som Utzon-Frank var den inspirerende lærer har det forhåbentlig også været inspirerende at veksle meninger med læreren Arne Bang. Af den lokale Næstved Avis, 27. oktober, fremgår det mod slutningen af et portræt, at Bang "iler ud for at forrette en af sine borgerlige Pligter som Lærer ved Glasværkets Tekniske Skole, der frekventeres af en Snes Lærlinge." Det viser sig, at han havde flere af den slags jobs. En del husker hans virke som tegnelærer på Herlufsholm Kostskole og på Den katolske Skole i Næstved.

Vittigt begynder en af portrætartiklerne med at fortælle, at menighedsrådsmedlemmet Arne Bang står og klapper "en Dame paa Maven" – hun viser sig at være Pallas Athene udført i ler i dobbelt højde af Bang selv. "Pallas Athene er jo en Gudinde med mangesidet Virksomhed, men som De ser, har jeg sat Hjelman ved hendes Fod, hvilket illustrerer, at hendes krigsmæssige Funktion er stillet i Bero." Det viser sig, at han er i gang med en stor udsmykningsopgave til Næstved Gymnasium, der stod færdig i 1953. Undervejs i interviewet fortæller Bang, at han er glad for de mange opgaver, han har modtaget i Næstved og omegn – og der er virkelig tale om mange, når de samles som her på hjemmesiden og i udstillingen på Vejen Kunstmuseum til en lang billedkavalkade.

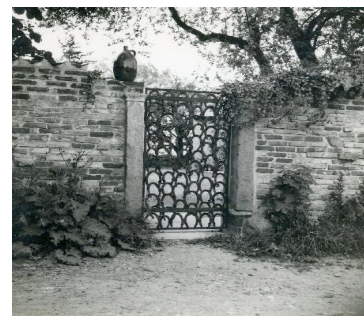
1953 afsluttedes opførelsen af gymnasiet i Næstved efter tegning af arkitekt Jørgen Otbo. Højt oppe i gavlen af indgangspartiet forsynede Arne Bang bygningen med en reliefskulptur af vidensgudinden Pallas Athene. Omhyggeligt forklarede han i et 1951-interview, at hun ikke var der som krigsgudinde. Netop derfor står hjelmen ved hendes fødder. På hovedet har hun i stedet en laurbærkrans og ved hendes side vokser et frugttræ med visdommens æbler. Figuren er samlet over tre meter høj og fyldte godt op i hans atelier.

Saxo og Thorvaldsen. Dertil har Bang lavet to relieffer, der ses over den højre sideindgang. Det nederste symboliserer på samme tid historie og fortællinger med Saxo som hovedfigur. En tredimensional skitse til et monument for denne mytiske personlighed udstillede Bang allerede i 1945. Her er relieffets flade fyldt med tegn. Som den lille Alkymistfigur fra 1927 sidder Saxo i en mægtig stol med sin krønike på skødet. Ved hans knæ står skjold, sværd og egeløv, og ved hans fødder ligger luren. I relieffet til venstre præsenterer en pige det ene Guldhorn for en dreng, der står med en bog, Saxos Krønike?! Pigen i det højre relief holder en ganske enkel, symmetrisk skål, som det ser ud til at drengen har gravet frem – han står i hvert fald "kampklar" med en spade i hånden.

Det øverste relief viser kunstens verden personificeret ved billedhuggeren Bertel Thorvaldsen. Midt for sidder han med den ene hånd om en vinget statuette på en elegant kavalet, mens den anden hånd hviler på et stort hoved af en laurbærkranset kvinde, Athene? Bladranks snoning og blade minder meget om de dekorationer, der går igen på mange af Bangs krukker. På det højre relief holder en pige og en dreng i fællesskab en elegant drejet, højhalset vase – et symbol på det gode kunsthåndværk. Til venstre står de to med bøger, måske et billede på litteraturen.

Tycho Brahe. Den venstre sideindgang er ombygget med elevator-skakt. Det ene relief derfra er ret uheldigt omflyttet og indmuret midt i bygningen i et nu dagslysfrit areal med sænket loft. Relieffet kunne fortjene at blive flyttet til en bedre placering – dog gerne fortsat indenfor... måske i nærheden af naturfagslokalerne? Centralt er relieffets hovedfigur Tycho Brahe - en person, der synes at have fascineret Arne Bang.

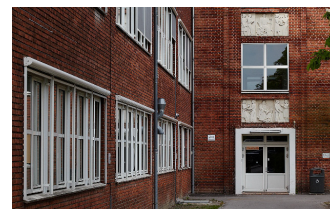
Allerede i 1927 udførte billedhuggeren i samarbejde med Carl Halier den mægtige Tycho Brahe krukke, der vises på udstillingen i Vejen. Til gymnasiet har Bang modelleret Brahe i en rigt dekoreret adelsdragt.

Måske dette foto af lågen ind til Arne Bangs hjem stammer helt tilbage fra 1944, eller tidligere – den samme gitterkonstruktion af hestesko ses foran værkstedsvinduet i et 1944 foto af Arne Bang. Her ses igen dele af den brogede væg, der klart signalerede interessen for livet i de forskellige typer sten.

*Næstved Gym.
Foto: Pernille Klemp.*

Ved den højre sideindgang til Næstved Gymnasium er som overdørstykke indmuret to relieffer af Arne Bang - det ene med Saxo som hovedperson, det anden med billedhuggerkunstens danske mester, Thorvaldsen. Foto: Pernille Klemp.

På Næstved Gymnasium er indmuret en af Arne Bangs skildringer af Tycho Brahe. Foto: Pernille Klemp.

Han sidder på en balustrade med en himmelglobe ved sin side og seks-tanten i sin favn. De to unge til højre står med en globus og en bog – et billede på geografien, mens de to til venstre står med kolber og passer – kemi og geometri?

Eget værksted i Fensmark. Sidst på året 1953 fik Arne Bang opført sit stentøjsværksted på Chr. Winthersvej i Fensmark. Det fremgår af regninger betalt til murer Andersen samt af en kort omtale på side 25 i "Jul i Næstved" 1953: "Her i Kunstnerens Naturhave med den vidunderlige Udsigt over Holmegaards Mose er et Værksted skudt op. Arne Bang arbejdede før i Tiden nede under Taarnet paa Glasværket, men Støjen og Industrialiseringen paa Holmegaard fik den stilfærdigt anlagte Mand til at gaa sine egne Veje. Værkstedet er ikke helt færdigt endnu, der er lidt klamt og koldt derinde, men det hjælper nok, naar først Ovnene kommer i Gang. Den brænder med Olie, saa det maa være renligt og godt at have med den at gøre."

I samme periode er der også regninger vedrørende en mur – måske en ombygning af den rundt om familien Bangs lille stykke af paradys. Endnu står Chr. Winthersvej og svinger om til Trollesgave i Fensmark som en romantisk grusvej med skæve mure og vildnis i vejkanterne.

Murens særegne karakter beskrev en journalist levende i et portrætin-terview i 1958. Under overskriften "Man skal more sig, naar man er kunstner" tryktes det i Lolland-Falsters Folketidende den 30. april ved Jill (redaktør Gunhild Bork) og siden den 16. maj i Næstved Tidende, hvor journalisten fortalte, at muren uden om Arne Bangs hjem bag Fensmark kirke "er bygget af meget uensartede mursten, der virker ved deres stoflige karakter og ved farvetonen, som ligesom suger foraarssolen til sig. Kigget ned ad den primitive vej, der synes at ende pludseligt – fordi den synker – og lader blikket som i et spring fortsætte ud over marker og mosedrag med et par majestætiske trægrupper – minder én om steder i Frankrig, hvor tiden staar stille og hvor netop en saadan mur indgaar som et organisk led i landskabet, tidløs og som groet op af jorden og uden paatrængende træk af menneskers arbejde. Allerede muren antyder, at man er paa rette vej – saadan en mur vil "almindelige mennesker" ikke sætte om deres have. I øvrigt har man faaet den besked, at man sagtens kan se, at der bor en billedhugger, for der staar nogle skulpturer i haven." Forbipasserende kunne kigge ind gennem lågen – en usædvanlig konstruktion, som smeden Emmanuel Pedersen leverede bestående af rækker af hestesko, der i lodrette baner lappede over og til sammen udgør lågen. I haven var der blandt andet liggende og stående kvindefigurer, et mægtigt hvilende cementskulptur og et blåglaseret Sophus Claussen monument, som har taget turen til udstillingen på Vejen Kunstmuseum. Muren står der endnu og i værkstedet på hjørnet arbejder den norskfødte keramikker Inger Mehlum. På værkstedsgavlen er på en lille afsats indmuret en cementafstøbning af eroten fra Sophus Claussen figuren, og ved atelierdøren hilses man af et katteagtigt væsen, der også ses på gamle fotos af væggen. Den står der endnu med sit virvar af uensartede og fejlbrændte sten kombineret med grove marksten og arkitektoniske elementer. Ved værkstedsindgangen er indmuret en af Bangs sarte kvindehoveder i stil med den, der også ses på siden af en vase i udstillingen. På den anden side er der en væsentlig yngre stentøjslampe og skærm, som Jacob Bang, der var så dygtig til at dreje, har

En smuk forårsdag 2011 har fotograf Pernille Klemp fået indtrykket af værkstedet og havemuren set fra mosen og den lille grusvej, der fører rundt om grunden.

Rejsegildet er klart markeret mens et par håndværkere arbejder på taget over Arne Bangs værksted.

stået for. Ad grusvejen forbi værkstedet og bagsiden af kirkegården går i dag de mange små skolebørn på vej til fritidsordningen lidt længere fremme – hvor er de heldige at have sådan en usædvanlig mur som en del af deres skolevej.

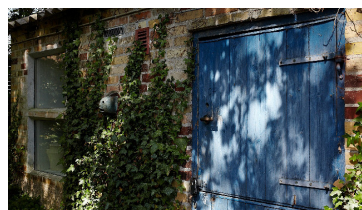
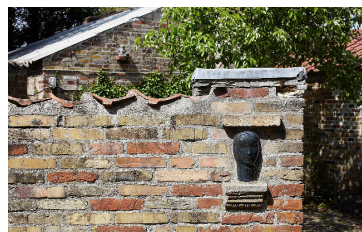
Afrika allegori. Blandt de forholdsvis få bevarede tegninger er der hos efterkommere en farvelagt 1953-tegning af en reliefagtig overdådig allegori på Afrika med palmer, en næsehornsflugt, en skildpadde, en indfødt kvinde med elfenben i favnen og bag hende tønder med råvarer. Her ses også de dekorative palmetter, der går igen i detaljeudsmykningen af Bangs stentøj – en cirkulær bladform med jævnt buede streger fra stilken ud til den runde periferi. Den dekorative karakter lader antyde, at den måske skulle pryde en plakat, et omslag eller en anden grafisk tryksag.

1954 vistes på *Den Permanente* i efteråret (23.9.-2.10.) en udstilling med værker fra *Nymølle Kunstfajance*. Der havde Arne Bangs bror været kunstnerisk leder siden 1944. I pressteksten forklarede Jacob E. Bang om virksomheden, at den ... ”startede en kunstnerisk keramik i 1944. Det var den gang, da man som bekendt ikke kunne få andet og alt kunne sælges. De små keramiske værksteder blomstrede. Man var skeptisk overfor den kunstneriske kvalitet. Virksomheden tumlede med at finde sin linie. Der kom vaser og krukker på markedet, men de lignede for meget det fine stentøj, uden at kunne tage konkurrencen op. Linien kom først, da fabrikken tog den gamle engelske teknik op med at overføre kobberstik til fajance.” Og det var netop de nye varer, man viste på udstillingen med dekorationer tegnet af Bjørne Wiinblad, Ib Spang Olsen, Paul Højrup, Lizzie Schnakenburg, Ib Geertsen, Jacob E. og Arne Bang m.fl.

En unavngiven avis i Bangs scrapbog noterer den 24. september: ”Jacob Bang viser sig som en særdeles talentfuld Tegner, der baade arbejder med abstrakte Dekorationer og med fine persiske Mønstre.” Arne Bang formgav en serie forenkede rokoko/Biedermeier kvindefigurer, der er gengivet i en avisartikel. De er lidt i slægt med de flaskeformede figurer han gennem livet lavede i forskellige variationer, og som siden sønnen Jacob også arbejdede videre med. Anmeldere nævner også, at Arne Bang havde leveret forlæg til et lille dådyr. Opvisningen er omtalt i tidsskriftet *Arkitekten* nr. årg. 56, nr. 42, side 340.

Til udstillingen er det lykket at samle et udvalg af de af Jacob E. Bangs stentøjsværker, som Nymølle må have produceret i årene 1944-54. De minder delvist om broderens virke, men har anderledes forenkede former – er mere skrivebordagtige og masseproducerede. Her fornemmer man ikke, som ved Arne Bangs værker, den direkte kontakt til dem ved drejeskiven. Meget har det da også betydet, at Arne Bang ved sin side havde en søn, der reelt var opvokset som keramikker og var en virtuos drejer. Jacob Bang junior har tydeligt nydt at lege med leret og aflokke det sjove former som i fisken og løven, der er lånt til udstillingen.

1955 fejrede man i Næstved ti-året for befrielsen ved at der ved Munkebakkens fod blev opstillet en skulptur af Frihedskæmperen. Naturligt var det, at det blev Arne Bang, der løste opgaven. Selvportrætsagtigt står den høje, spinkle unge mand. I sin højre hånd holder han diagonalt ned foran sig et sværd, mens han i venstre hånd holder om grebet på

Arne Bangs stentøjsværksted arbejder i dag keramikker Inge Mehlum. I og på muren er indmuret forskellige elementer med tilknytning tilbage til hans tid. På en afsats på værkstedsmuren er opsat en afstøbning af den lille erot fra soklen til Bangs Sophus Claussen skulptur. Fotos: Pernille Klemp.

Selv om Arne Bang var af den mening, at man ikke skulle udstille skitsemateriale, kommer det dog med på udstillingen for som her at vise hans grafiske evner i fremmaning af en Afrika-allegori. Havde han måske tænkt sig den som plakat? Privateje.

en spade, der står bag ham. Dermed bliver han et billede på, hvordan våben efter krigen blev skiftet ud med det daglige arbejdes redskaber – en handlingens mand i krig og i fred.

1956 godkendte Akademirådets altertavleudvalg den 27. november Arne Bangs udkast til en ny altertavle til Fensmark Kirke. Ifølge hans egne oplysninger stod den færdig to år senere.

1957 var Arne Bang repræsenteret på udstillingen "Charlottenborg gennem 100 år" med katalog nummer 184, hans guldmedaljearbejde fra 1931-32: *En falden*, der står i bronze ved indgangen til Vestre Kirkegård og støbt i cement på Fensmark Kirkegård (stod opr. i billedhuggerens have). Dertil er originalgipsen dukket op og vises på udstillingen på Vejen Kunstmuseum.

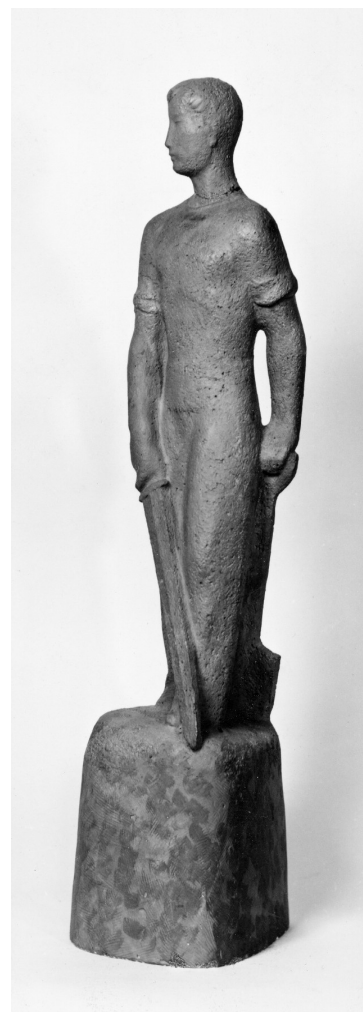
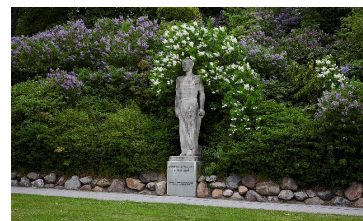
1958 afsluttedes renoveringen af den fine lille korskirke i Fensmark og opsætningen af det nye alter. På siden til højre har Arne Bang opsat en lille plakette, hvor der står: *Dette alter blev udført og muret af billedhugger Arne Bang i 1958. / Vi stolte Adams slægter / kun saare lidet magter, / og meget ved vi ej. / Vi efter skygger jage / og mangel kunst opdage / og komme længer / fra vor vej. / Matthias Claudius*

Altertavle, Fensmark Kirke. Motivet er nedtagelsen fra korset, hvor korset skiller sig ud ved at være udført i træ. Lidt usædvanligt er det med en altertavle, der er gennemført som keramisk relief. Arne Bang har fremstillet det efter samme devise som det mægtige stentøjsur, som han udstillede i 1945. Relieffet er et puslespil af mange dele, der er modelleret og glaseret hver for sig og samlet på stedet med stativ og mørtel bag ved. Kompositionen er harmonisk opbygget med en stående Josef/mandsfigur i højre side og en kvinde/Jomfru Maria til venstre. Jesus ligger støttet i venstre side af en ung mand/Johannes. De afbalanceres mod højre af en knælende kvinde/Maria Magdalena. Eksempelvis kvinden til venstre består af omkring 12 løsdele, der er samlet i opsætningen.

Bang udnytter kontrasten mellem den rå skærv, som han benytter til ansigter, hænder og andre uafdækkede kropsdele, mens klædedragter og draperi bærer værkstedets genkendelige glasurer. Elegant knytter Bang relieffet til det opmurede alters gule sten ved at lade stykker af relieffets draperi "hænge" ned over stenene.

Til alteret fremstillede han vaser med offerlammet i relief.

Alteret er en del af et Gesamtkunstwerk. I stedet for et altertæppe har Bang dekoreret gulvet ved mellem de tørre gule klinker at nedfælde billedet af offerlammet. Korset og glorien skiller sig ud i de levende, kontrastrege refleksioner fra de gylden mosaiksten – de små glasstykker, som Bang med stor effekt siden benyttede i flere af sine udsmykninger. Den gode virkning har han ført ud omkring lammet ved vilkårligt at få nedfældet enkelte af de små guldstykker. Bang har også givet smeden forlæg til gitterets symmetriske korsformer, der spiller på kirkens stramme grundplan. Udenom alteret ligger et usædvanligt gulv med harlekintre tre forskellige lermasser og deraf forskellige toner. Slutteligt har Bang valgt at bruge af de oprindelige munkestenen til soklen under den rustikke granitdøbefont. Der har han sørget for at få indsat

I 10-året for befrielsen indviedes i Næstved, få hundrede meter fra hans 1944-trold Arne Bangs skulptur af Frihedskæmperen. Der er bevaret et foto af hans skitse. Farvefoto: Pernille Klemp.

På en lille tavle har Arne Bang anført året 1958 for opstillingen af den keramiske altertavle, som han udførte til Fensmark Kirke. Foto Pernille Klemp.

et lille middelalderligt rosetmotiv, som formodentlig er dukket op under renoveringen.

1959 står der på en lille samling frimærkeudkast, som Bang har lavet med postbude, der travler af sted med masser af breve og pakker – juleposten. De virksomme, muntre små mandsfigurer minder om personerne på Bangs 1948-relief til Jydsk Telefon. Motivet med de flittige postbude kom i en noget anden udformning og en anden kunstners streg på de danske julemærker i 1974.

1961 er der en del portrætartikler i anledning af Bangs 60 års fødselsdags. Det fremgår blandt andet, at Bang var tegnelærer på Herlufsholm. Det viser sig endvidere, at han på denne tid også var tegnelærere på Den katolske Skole ved Vor Frue Kirke i Næstved, til hvilken han i midten af 1970'erne leverede en keramisk Pietà.

Hos efterkommere er bevaret farvelagte skitser til "Marmeladedasaer" – lågkrukker der både ser ud til at være tænkt med keramiske låg med små figurer på og med metallåg. Oprindeligt blev Bangs stentøj forsynet med kobberlåg, der fremstilledes i smedeværkstedet under stentøjsværkstedet, men over årene har flere sølvsmede produceret søvlåg til hans krukker – heriblandt Hans Hansen, Hingelberg, Evald Nielsen og Aage Weimar.

1962-63 arbejdede Bang med sin reliefudsmykning i glaseret stentøj til aulaen på den lokale Holmegårdsskolen i Fensmark, hvor i sin tid fire af hans børn havde gået i skole. I hans scrapbog er der en udateret artikel, hvor lokalavisen beretter, at relieffet var lang tid undervejs. Det blev nemlig til i Bangs fritid, og kun fordi han havde lyst. "Det tager lang tid at lave det, bl.a. fordi man midt i det hele når et punkt, hvor man er træt af at se på det. Når man så er færdig med det, og der er gået et stykke tid, siger man til sig selv: Det blev da egentlig meget godt."

Bang havde klart et didaktisk sigte med opgaven. Han var af en generation, der fast troede på dannelse og ønskede at bringe viden videre: "Jeg tror også det er sundt for børnene at have noget at se på, og så tror jeg, det skal være sådan noget, som jeg laver, og ikke noget af det helt moderne, for det forstår de ikke noget af."

Motivet han valgte, er aflæseligt for den, der tager sig tid og kigger efter: Stjernetegnene med en hilsen helt tilbage til hans 1927-Tycho-Brahe-krukke, hvor de samme motiver var sat i relief på siderne. Skoleudsmykningen er et mangedelt stentøjsrelief, Bangs speciale. Selv omtaler han det med ordet "pillearbejde", og det forstår man, når man kigger efter og ser, hvor mange små enkeltdele, der tilsammen giver denne mange kvadratmeter store udsmykning – en klog økonomiseren med materialerne. Mange år senere gjorde Bjørn Nørgaard og Lene Adler Petersen ham kunsten efter i et vægre relief på Horsens Rådhus. Det udførte de ved stedvis på den mægtige væg at "tegne" med keramiske profilstykker.

Bang har bygget helheden op over et samlende himmelhvælv, som han på den gule murstensvæg i en let krumning har afsat med fire rækker mosaikstifter i henholdsvis guld og blå. Let forskudt over indgangsdø-

I gulvet foran alteret har Arne Bang i de gule klinker indfældet offerlammet med gylden stav og spredte gyldne mosaikstykker, der raffineret lyser op. Foto Pernille Klemp.

Arne Bang har tydeligt været fascineret af frimærkernes grafiske muligheder. Angivet med årstallet 1959 dukker de lystige postbude i slægt med dem på hans 1948-relief til Jydsk Telefon atter op.

Blandt Arne Bangs efterladte papirer ligger hans tegnede skitse til mulige lågkrukker til marmelade – nogle tænkt med glaserede stentøjslåg, andre med det, der ligner metallåg.

Til aulaen i den lokale Holmegårdsskole, hvor Arne Bangs fire børn i sin tid havde gået i skole, udførte han over en årrække en stor reliefudsmykning med himmelhvælvet og stjernetegnene som motiv. Foto: Pernille Klemp.

ren har han placeret et billede på menneskeheden – mor, far og barn på en grøn klode. Manden har i hånden en spade mens hun beskyttende holder sin kappe om barnet. Sammen kigger de fremad med en antydning af himmel bag dem i grå og hvide mosaikstifter og hen over dem - også i mosaikstifter - en velspændt regnbue.

De tolv stjernetegn har Bang placeret i rækkefølge, men forskudt, så januars Vandmand står lidt til venstre for midten. Mod venstre fortsættes med Fiskene, Vædderen, Tyren, Tvillingerne, Krebsen – og så går springet helt over i den højre ende af relief-fet med Løven og mod venstre derfra Jomfruen, Vægten, Skorpionen, Skytten og slutteligt tilbage ved midten: Stenbukken.

I astrologien kaldes stjernetegnene også soltegn. Solen har Bang også valgt at tage med i udsmykningen. I mange kulturer som den egyptiske og i den nordiske mytologi berettes om solens rejse. Her begiver den sig af sted ledsaget af dagens lyse rytterske på sin lyse hest og nat-tens mørke ditto på sin mørke gangster – begge ledsaget af en ulv. Den ene er Skoll, der jager solen, den anden er Hati, der jager månen.

Hvert enkelt relieffelt er, som ved Bangs øvrige store keramiske udsmykninger, bygget op af mange løse dele. De karakteristiske guldstjerner, der er strøet ud omkring figurerne, er de samme, som han brugte på urskiven, som han præsenterede i 1937 – og fem år senere også benyttede på Rønnebæk Skole.

I modelleringen ses, hvordan Bang fortsat afsøger lerets muligheder i leg med pølsen og kuglen som dekorative elementer fx ved Tvillingerne, hvor deres hår er en samling påtrykte kugler og deres svøbelse antydning med diagonalt krydsende reliefbånd af lerpølser. Fiskenes tegn er sjov med sammenstillingen af fladfisken og ålen – en kombination, som han allertidligst benytter i 1927 ved fremstillingen af Tycho Brahe-krukken, siden i 1937 på krukken til Chr. X og her tager op igen. I de enkelte delelementer og i samlingen henover himmelhvælvet er sammensmeltningen af den gule murstensvæg, stentøjet og mosaikstykkerne en vellykket oplevelse.

1967 har Bang dateret sin udsmykning til Rønnebæk Skole lidt udenfor Næstved. Den er som stjernetegnsrelieffet til Holmegårdsskolen bygget op af mange stentøjsstykker, hvor han fortsat spiller på kontrasten mellem den rå skærv og de glaserede felter. Den nordiske mytologi danner afsæt for en helhed, som Bang atter spænder sammen i mødet mellem de farvede mosaikstykker og stentøjet. Her tegner stifterne strømmende vand, en overdådig regnbue i baner i nuancer af blå, grøn, gul og rød og et par skyer.

På den store, gule murstensvæg er relieffet bygget op af tre elementer. Midt for ses Yggdrasil. Ved dets fod sidder de tre Norner og spinder menneskenes livstråde mens hjortene - der i deres form genkendes i hans stentøjsproduktion - spiser af dets krone og slangerne snor sig mellem rødderne. Deres grønglaserede form er i grunden stort set den samme som Midgårdssormen, der snor sig om det Saxo-monument, som Bang udstillede i 1945. Egernet Ratatosk holder sig tæt til stammen og den fine naturskildring har også givet plads til et par halvstore rovfugle, en ørn og nogle svaner. Årstallet, sit navn og

1967 har Arne Bang dateret sin udsmykning til Rønnebæk Skole. Fra den nordiske mytologi er modelleret Gefion, Nornerne ved Yggdrasil, Odin på Sleipner og Heimdal for foden af Bifrost. Foto: Pernille Klemp.

Blandt Arne Bangs efterladte papirer er fotos af en tredelt udsmykning, der i ånden minder om relieffet til Rønnebæk Skole.

sammenslyngede initialer har Bang sat på et stykke jordbund til højre nedenfor nornerne. Bemærk den fine krukkeform de sidder med! Til højre pløjer Gefion med sine sønner spændt for i form af okser, der i formgivningen minder meget om Tyren på relieffet på Holmegårdsskolen. Ovenover flyver en flok viber og nedenfor ses kortet over Sjælland - som Gefion pløjer fri - med en stjerne, der marker Næstved-området. Som mosaikstenene er også stjernen en gang, der optræder både på det store urrelief og på Holmegårdsskolen. I elegante krumninger deler vandene sig om Gefions gyldne plovs-kær og bugter sig videre i dekorativt ormende slyngninger. I venstre side modvejes Gefion af Odin, der ridder af sted på Sleipner med spyddet Gungner over skulderen og Hugin og Munin i luften over ham. Ud over, at dyret nu har fået otte ben, minder hesten om dem på Holmegårdsskolen. Nede for enden af regnbuen, Bifrost, står Heimdal og trutter i det gyldne Gjalderhorn, der i formen minder meget om Guldhornene.

Her er med sikkerhed en udsmykning, der rummer masser af samtaleemner til de forbipasserende. Den lægger op til en genopfriskning af kendskabet til den nordiske mytologi. Stort er kompositionen tænkt – i forstanden monumental. Samme ånd er der over en bevaret tredelt skitse, der måske er fra 1940'erne eller 50'erne. Her ses i sort-hvid fra venstre mod højre: Himlen, havet, gravhøjen, egen, de nordiske svaner, regnen og regnbuen – en piktogramagtig essens af Norden og Danmark. På samme måde er det lykkedes Bang på Rønnebæk Skole at få samlet en essens af den nordiske mytologi og samtidig er værket en opsamling af alle hans greb med stentøjet og reliefudsmykningerne.

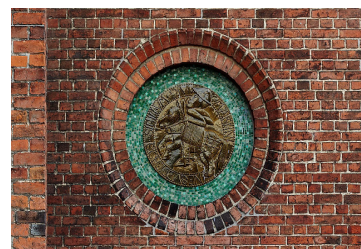
1970 Fra tiden omkring 1970 er bevaret en række af Arne Bangs skitser til illustrationer og vignetter til det lokale kirkeblad, som Bang gav en klar grafisk profil. Der er også en række tegninger af den tætte kirkekrop, hvor østgavlen endnu ikke har fået hans markante spir, der blev opsat i 1976.

Sct. Mortens Kirke, Næstved. I en oprindelig opmuret rondel på vestmuren af det sydlige våbenhus opsatte Bang i november 1971 et relief. Motivet er hans gengivelse af kirkens signet fra omkring 1550. Det afløste det oprindelige malteserkors, som havde smykket rondellen, men som menighedsrådet fandt uinteressant. I stedet ville man have en udsmykning, der knyttede an til historien bag kirkens navn. Med afsæt i det gamle segl modellerede Bang en naivistiske udseende gengivelse af den hellige Sct. Morten/Martin, hvis barmhjertighedsgerning var at skære en flig af sin kappe og dele den med en fattig tigger. Motivet ses også på kirkens loft. Bang har sammensat det ca. én meter brede grøn-brunglaserede stentøjsrelief af flere dele. Indramningen består af et tekstfelt med ordlyden NESTVEDIENSIS SIGILLVM (spejlvendt C)IVI MARTIN.

Der er en bort omkring relieffet - måske fordi det endte med at blive mindre end beregnet, eller måske snarere fordi Bang gerne ville adskille relieffets højtbrændte stentøj og den lavere brændte teglstensindramning. Det gjorde han ved rundt om at sætte otte rækker af de mosaiksten, som han over årene inddrog i flere af sine udsmykninger. I guld ligger de i gulvet foran alteret i Fensmark kirke, og han benyttede dem i vekslende toner til at tegne regnbuer i relieffer både på Holmegaards-

Sine grafiske evner brugte Arne Bang også på at lave forlæg til titelblad og vignetter til kirkebladet. Her er klare piktogrammer for tiden, der går, kirkeklokkerne og offerlammet - der er det samme, som han nedfældede i gulvet foran alteret i Fensmark og siden satte på soklen til pietaen i Vor Frue Kirke i Næstved.

Sidst på året 1971 opsatte Arne Bang det glaserede stentøjsrelief på Sct. Mortens Kirke i Næstved. Foto: Pernille Klemp.

skolen og Rønnebæk Skole. På dette sted, hvor der ikke skulle være for meget "spræl" og som en fin kontrast til den røde kirkemur, har han valgt at bruge varierende toner af grøn. Relieffets hovedperson er en stor rytterskikkelse på en lille, tæt hest. Han bærer en hjelm lignende hat og hans tøj synes at pose i vinden, som for at antyde, at han ridder stærkt. I modellering af tøjfladerne gør Bang brug af en rillet dekoration, så den nedre del af hans kjortel lige vel kunne ligne en lille vaseform. Det er tydeligt at pålagte båndstykker i stentøj som stigbøjlerne, tøjler og det flettede dække over hestens bag har talt til Bangs dekorative sans.

1975 siges at være opsætningsåret for det pieta-relief, som Arne Bang udførte til Vor Frue Kirke på Præstøvej i Næstved. Det har været en del år undervejs, for i et fødselsdags-interview fra 1961 omtales allerede, at det er påbegyndt. Relieffet minder på flere måder om altertavlen til Fensmark Kirke. Ligesom alterbordet der er opbygget af gule mursten, er soklen her også gule mursten. Øverst sidder Maria og holder om Jesus, der er taget ned af korset. Draperiet om hans hofter er i relief ført ned over soklen, som draperiet i Fensmark Kirke også glider over kanten ned mod alterbordet. Det kan endog se ud til at enkeltdele er genbrugt – er der ikke en vis lighed mellem Jesus' hoved og Johannes' i Fensmark? Sikkert udnytter Bang kontrasten mellem den uglaserede lermasse som ved Jesu ben, krop og hoved samt især hænderne, der tiltrækker sig opmærksomhed. I både Jesu og Marias ansigt bliver der plads til flere detaljer end den glaserede flade levner. Soklen har Bang dekoreret med et relief af offerlammet – en tredimensional udgave af lammet, der er nedfældet i gulvet foran alteret i Fensmark. Til udstillingen er indlånt en anden version – et glad påskelam uden det gyldne kors!

1976 godkendtes den 20. august i Roskilde Stifts udvalg for kirkekunst og den 3. september i Kirkeministeriet og Akademirådets udvalg for kirkekunst Arne Bangs tegninger til et smedejernskors til Fensmark Kirkes østgavls spids. Det er siden opsat og pryder endnu kirken.

1977 omtaltes i løbet af året i flere aviser historien om Arne Bangs store cementversion af *Høstpigen*, som han på Charlottenborgs forårsudstilling 1946 udstillede i en lille udgave, der vises på udstillingen i Vejen. Bang var optaget af at finde ud af, om der kunne findes en god placering til hende. Af fotos fremgår, at hun lå i græsrabatten mellem hans værksteds ydermur og grusvejen ud mod mosen. Figuren endte med at få sin nuværende plads lidt længere op ad grusvejen på en græsrabat for enden af kirkegården. Set fra kirken ligger den nøgne høstpige klædeligt gemt bag en bøgehæk!

1983 døde Arne Bang den 21. maj.

Den keramiske Pieta til Vor Frue Kirke i Næstved siges at være fra 1975, og minder i udformningen meget om altertavlen til Fensmark Kirke. Foto: Pernille Klemp.

På Fensmark Kirkes østgavls spids ses Arne Bangs spir med piktogrammerne for tro, håb og kærlighed. Foto Pernille Klemp.

Arne Bangs store cementversion af Høstpigen har fået sin blivende plads bag en høj bøgehæk for enden af kirkegården i Fensmark. Her ligger hun ved den lille grusvej med kigget ud over mosen og ned til Holmegaards Glasværk. Foto: Pernille Klemp.